

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Humanitaar- ja sotsiaalsainete õpetamine põhikoolis

Pille-Riin Parts

ÕPILASTEVAHELISE KIUSAMISE KIRJELDUS ÕPETAJATE HINNANGUL

bakalaureusetöö

Juhendaja: Kristi Kõiv

Läbiv pealkiri: Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Kristi Kõiv (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Hasso Kukemelk (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus	3
Uurimuse teoreetilised lähtekohad.....	4
Kiusamise mõiste.....	4
Kiusamise tunnused ja liigid	6
Kiusamises osalejate rollid	6
Koolikiusamise kirjelduse ja tähenduse alased uurimused õpetajate seas	8
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	11
Metoodika.....	12
Valim	12
Andmekogumismeetod	13
Uurimuse protseduur	15
Uurimistulemused.....	16
Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus õpetajate hinnangul	16
Kiusamise tõsidus koolis õpetajate hinnangul.....	27
Arutelu.....	29
Töö piirangud	33
Töö praktiline väärtus	34
Kokkuvõte	34
Summary	35
Tänu sõnad.....	35
Autorsuse kinnitus	35
Kasutatud kirjandus	36
Lisad	40
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.....	54

Sissejuhatus

Kiusamisega võib kokku puutuda igaüks ning samuti saab iga inimene anda oma panuse selleks, et kiusamist vähendada ja ära hoida. Sekkumine võib osutuda keeruliseks, kui pole selge, mida koolikiusamine täpselt tähendab ning kuidas seda protsessi ära tunda. Kuna õpetajad ei oska märgata tunnuseid kiusamise aset leidmisest, siis võib probleem pidevalt süveneda (Sullivan, Cleary, & Sullivan, 2004).

Uuringud on näidanud, et õpetajad identifitseerivad koolikiusamist kui peamist probleemi koolis, suhtudes sellesse probleemi negatiivselt. Kiusamise all mõeldakse enamasti just õpilastevahelist kiusamist (Harris & Willoughby, 2003; Dake, Price, & Telljohann, 2003). Õpilastevaheline kiusamine on kõige levinum koolivägivalla vorm, mis mõjutab negatiivselt nii koolikeskkonda kui ka õppimisprotsessi (Bilgin & Kartal, 2008).

Kuna varasemad uurimistulemused on näidanud, et õpetajate kirjeldus kiusamisest oli ühekülgne ja kiusamise tähenduse kirjeldamisel mainiti erinevaid elemente ja tunnuseid, siis ei suudetud kiusamist märgata ega sellesse piisavalt sekkuda (Naylor, Cowie, Cossin, Bettencourt, & Lemme, 2006; Boulton, 1997; Lee, 2006). On oluline, et õpetajad oskaksid kiusamisele reageerida ja seda märgata (Bauman & Del Rio, 2005).

Teema valiti, kuna leiti, et koolikiusamine on tõsine probleem ning igal inimesel on selle temaatikaga seoses midagi kaasa rääkida. On oluline, et õpetajad oskaksid märgata kiusamist, ja ära tunda kiusamise tunnuseid ning oskaksid nende nägemisel toimida, sest nii saaks tõhusamini kiusamise probleemiga võidelda.

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada õpetajate hinnangud õpilastevahelise kiusamise ja selle tõsiduse kohta.

Uurimuse teemast lähtudes formuleeriti kaks uurimisküsimust:

1. Välja selgitada, milline on õpilastevahelise kiusamise tähendus ja selle juhu kirjeldus õpetajate jaoks.
2. Välja selgitada, milline on õpetajate hinnang kiusamise tõsidusele koolis.

Püstitati üks hüpotees:

1. Õpilastevaheline kiusamine on õpetajate arvates tõsisem kiusamise liik kui õpetajate kiusamine õpilaste poolt ja õpetajate kiusamine teiste täiskasvanute poolt koolis.

Lõputöö uurimisprobleem seisneb selles, et õpetajate jaoks on keeruline eristada koolivägivalda teistest kiusamise liikidest ja seetõttu võib probleem aina süveneda.

Sellepärast oli kiusamise teemavaldkonna uurimine vajalik ning ühtlasi on teema aktuaalne (Sullivan et al., 2004).

Maailmas on tehtud suhteliselt vähe uuringuid välja selgitamaks, kuidas õpetajad mõistavad koolikiusamise tähendust. Väheste läbiviidud uuringute põhjal oli näha, et õpetajad ei tea ega ole kindlad, mida kiusamine endast täpsemalt kujutab, seega nende arusaam kiusamisest on piiratud (Houndoumadi & Pateraki, 2001; Naylor et al., 2006). Autorile teadaolevalt on Eestis varasemaid uuringuid seoses kiusamise tähenduse kirjeldamisega tehtud vähe (näiteks, Aim, 2011). Sellepärast sooviti uurida, kuidas õpetajad kirjeldavad õpilastevahelise kiusamise tähendust.

Bakalaureusetöö koosneb neljast osast. Töö esimeses osas kirjeldatakse uurimuse teoreetilisi lähtekohti, kus antakse ülevaade kiusamise mõistest, tunnustest, liikidest, kiusamises osalejate rollidest ning koolikiusamise kirjelduse ja tähenduse alastest uurimustest. Teises osas kirjeldatakse uurimismetoodikat – valim, andmekogumismeetod, kus antakse ülevaade ka andmeanalüüsist ja töö usaldusväärsuse tagamisest ning viimaseks uurimuse protseduur. Kolmandas osas esitatakse uurimisel saadud kvantitatiivsed tulemused. Lõputöö neljandas osas analüüsitakse saadud tulemusi ja seostatakse neid teooriaga.

Uurimuse teoreetilised lähtekohad

Kiusamise mõiste

Kiusamise mõiste uurimine sai alguse 1970. aastatel. Enne seda oli läbi viidud vaid üksikuid uurimusi ning kiusamise temaatikat puudutati vähe. 70ndatel pani kiusamise süstemaatilisele uurimisele alguse psühholoogia professor Dan Olweus, kes hakkas keskenduma koolikiusamisele, uurides seda Skandinaaviamaade koolides. Olweus oli see, kes hakkas kiusamist kirjeldama laiemalt ning käsitles selle toimumist just koolis, kus võivad toimuda õpilastevahelised rünnakud tugevama ja nõrgema lapse vahel. 1980. aastatel hakati kiusamisega seotud probleemide vastu huvi tundma ka teistes maades peale Euroopa (Kõiv, 2006).

Kiusamise mõiste osas pole uurijad siiani suutnud ühtset kokkulepet saavutada, seega pole mõistel välja kujunenud üldist universaalset definitsiooni. Siiski on jõutud ühisele arusaamale, millised tunnused kiusamise puhul esinevad. Kiusamise puhul on tegemist agressiivse käitumise vormiga, mis on tahtlikult suunatud teisele inimesele eesmärgiga talle haiget või valu tekitada. Haiget tegemine võib tähendada füüsilise, emotsionaalse või psühholoogilise kahju tekitamist, mida esineb korduvalt teatud aja jooksul. Samuti üks oluline

aspekt kiusamise kirjeldamise puhul on asümmeetria suhetes, mis tähendab, et kiusaja jõud käib ohvri omast üle, olles temast tugevam. (Farrington, 1993; Olweus, 1993; Rigby, 2003; Smith & Sharp, 1994; Kõiv, 2003).

Kui kiusamise mõistet hakati teaduskirjanduses kajastama, siis Heinemann (1973) oli üks esimesi, kes mõistet 1973. aastal kirjeldas, kasutades selle selgitamiseks norrakeelset väljendit *mobbing*. Väljend viitas grupi vägivallale, mis on suunatud deviantselt käituva indiviidi vastu, ning kiusamine ilmneb äkitselt ja võib sama kiiresti vaibuda. Samasugust grupiviisilist rünnakut ühe inimese vastu kirjeldab ka ingliskeelne sõna *mobbing* (Smith, Cowie, Olafsson, & Liefoghe, 2002). Olweus (1978; 1993) laiendas hiljem mõistet, lisades juurde, et kiusamine kujutab endast süstemaatilist üks ühele rünnakut, kus kiusaja ründab ohvrit, kellest tal jõud üle käib.

Lisaks sellele mainis D. Olweus mõiste kirjeldamisel otsest ja kaudset kiusamist (Olweus, 1991; 1994a; 1994b). Otsene kiusamine, nagu füüsiline rünnak, verbaalne solvamine või teise avalik hääbistamine, tähendab ohvri ründamist näost näkku. Kaudne kiusamine tähendab ohvri sotsiaalse positsiooni mõjutamist tema selja taga, levitades kuulujutte või ignoreerides ohvrit (Gültekin, 2003; Milsom & Gallo, 2006).

Kiusamist saab liigitada ka vastavalt sellele, kus kiusamine aset leiab. Kiusamine võib aset leida nii koolikeskkonnas, pereliikmete vahel kui ka töökeskkonnas. Kui kiusamist mõistetakse õpilastevahelisena kooli kontekstis, siis kirjeldatakse seda tavaliselt kui koolikiusamist (Kõiv, 2003).

Ükskõik, millises keskkonnas kiusamine toimub, esinevad kõikide kiusamise liikide puhul kiusamise kolm järgnevat põhijoont: korduv tegevus, kiusaja võim käib ohvri omast üle ning kiusajapoolne rünnak eesmärgiga ohvrile haiget teha. Nende eripärasuste olemasolul saab tegevust defineerida kui kiusamist (Kõiv, 2003; Smith, 1991).

Oluline on teada, mis on kiusamise tunnused, sest iga agressiivse ega vägivaldse käitumise puhul pole tegu kiusamisega (Kõiv & Kraav, 2001). Agressiivse käitumine on kiusamist ja vägivalda koondav üldmõiste, mis teeb haiget või millega tahtlikult teist inimest või mingisugust asja kahjustatakse. Vägivaldne käitumine on aga füüsilise jõu ja võimu kasutamine selleks, et tekitada teisele indiviidile füüsilist kahju (Slee, 2003).

Kui osatakse kiusamist märgata, siis saab teha vahet, kas tegu on kiusamisega või õpilastevahelise konfliktiga, ning vastavalt sellele saab hakata kasutama sobivaid sekkumismeetodeid (Sullivan et al., 2004).

Kiusamise tunnused ja liigid

Kiusamise puhul on välja kujunenud kolm põhilist tunnusjoont (Smith, 1991; Olweus, 1999):

- 1) kiusamine on mitmekordne tegevus, mis toimub pika aja vältel;
- 2) kiusaja on kas füüsiliselt või vaimselt tugevam kui ohver ehk siis esineb tasakaalutus võimusuhetes;
- 3) ohver ei provotseeri enamjaolt kiusamiskäitumist, toimub kiusajapoolne tahtlik rünnak, mis teeb haiget.

Sullivan et al. (2004) kirjutasid, et kiusamisel esineb mitmeid erinevaid liike. Peamiselt jagatakse kiusamine füüsiliseks ja mittefüüsiliseks kiusamiseks. Füüsiline tähendab seda, kui kiusamise käigus põhjustatakse ohvrile füüsilist kahju. Näiteks lüüakse rusikaga, hammustatakse, pannakse jalg taha.

Mittefüüsilise kiusamise puhul võib esineda verbaalset kui ka mitteverbaalset rünnakut. Verbaalne kiusamine tähendab teise inimese ründamist sõnadega, näiteks narritamine, märkuste tegemine või solvamine (Sullivan et al., 2004).

Mitteverbaalne kiusamine võib omakorda olla nii otsene kui kaudne. Otsese variandi puhul on tegu näost näkku avaliku kiusamisega, kui kiusaja hoiab ohvri suhtes on eemaletõukav, saates ohvrile oma hoiakut peegeldavaid pilke ja žeste. Kaudse kiusamise puhul on tegemist salaliku kiusamisega, kus kiusaja mõjutab kaudselt oma tegudega kiusatavat, näiteks ohvrit ei võeta tunnis oma rühma tööd tegema (Kõiv, 2003; Sullivan et al., 2004).

Kiusamise puhul võib olla esindatud ainult üks nimetatud liikidest, kuid võivad esineda korraga ka mitu liiki üheaegselt (Kõiv, 2003).

Kiusamises osalejate rollid

Kiusamise puhul on üks põhilistest tunnustest võimu ebavõrdsus kiusaja ja kiusatava vahel. Suhete ebavõrdsusega seoses saab kirjeldada nii kiusaja kui ka kiusatava iseloomustavaid tunnuseid. Näiteks seda, mille poolest ohver ja kiusaja võivad teistest erineda, ning seda, kuidas neid kirjeldada (Sullivan et al., 2004; Kõiv, 2006).

Olweus (1993) toob kiusamise protsessis välja peamiselt kaks osapoolt, kelleks on kiusajad ja ohvrid. Ohvrid jagunevad omakorda kaheks – passiivsed ja proaktiivsed ohvrid. Passiivsete ohvrite alla käivad kiusatavad, kes ei tunne ennast turvaliselt ega suuda end rünnakute eest kaitsta. Pellegrini ja Blarchford (2000) kirjutavad, et proaktiivsed ohvreid

nimetatakse ka kiusaja/ohver. Lisades, et selliste proaktiivsete ohvrite puhul on tegemist kiusatavatega, kes ei karda vastu rünnata. Neile on omane olla nii ohvri- kui ka kiusajarollis.

Kiusamist võidakse vaadata kui protsessi, mis toimub kahe inimese vahel ehk siis kiusaja ja kiusatava vahel. Tegelikult on kiusamise puhul veel üks roll, kelleks on kõrvalseisjad. Seoses kiusamises osalejate rollidega moodustavad kiusajad, ohvrid ja kõrvalseisjad kiusamise kolmnurga (Sullivan et al., 2004).

Kiusajatena nähakse indiviide, kelle võim käib teistest tavaliselt üle ning kes oskavad ennast maksma panna (Sullivan et al., 2004). Kiusajad oskavad ja teavad, kuidas kasutada oma võimu. Neil on vajadus teiste üle domineerida ja sealjuures puudub neil empaatia oma ohvrite vastu (Olweus, 1999). Cook (2010) kirjutas, et kiusajal esineb eksternaliseeritud käitumine, raskusi akadeemilise ebakompetentsusega ning ta on sotsiaalselt ebakompetentne. Kiusajal on negatiivne suhtumine teistesse ja samuti esineb tal raskusi probleemide lahendamisel. Nende kodus on tavaliselt negatiivne õhkkond, kus võib esineda konflikte, ning vanematepoolne järelvalve võib osutuda puudulikuks. Tänu sellistele negatiivsetele teguritele tunnetab kiusaja, et ka koolis on negatiivne õhkkond.

Ohvreid iseloomustatakse tavaliselt kui passiivseid indiviide, kes tunnevad end ebakindlalt ning kellel on madal enesehinnang. Passiivsus väljendub selles, et nad ei suuda end kiusaja eest kaitsta. Enamus ohvritest on passiivsed. Neil esineb internaliseeritud käitumist ja sotsiaalsed oskused on neil puudulikud (Olweus, 1999). Kiusatavatel esineb raskusi sotsiaalsete probleemide lahendamisel ning nende akadeemilised tulemused võivad olla madalad. Ohvreid ümbritseb tavaliselt negatiivne ümbrus, neil esineb koduseid probleeme või arusaamatusi sõpradega. Seetõttu ei tunne nad end turvaliselt ning teised kaaslased võivad hakata neid ignoreerima (Cook, 2010).

Kõrvalseisjad võivad olla need, kes kiusamist õhutavad ja toetavad, need, kes kaitsevad ohvrit, või siis hoopis need, kes hoiavad end kiusamisega seonduvast eemale. Kõrvalseisjad ei mõista, et nende panus kiusamisse on sama suur kui kiusajal. Nemad saavad kiusamisse sekkuda ning takistada sellel juhtumast. Enamasti jäävad kõrvalseisjad passiivsesse rolli ehk siis vaatavad kiusamist pealt ega sekku protsessi. Selline käitumine põhjustab selle, et kiusamise protsessis ei toimu muutusi ning kiusamine jätkub. Kõrvalseisjad peaksid olema teadlikumad oma rollist kiusamises ning oskama kiusamise juuresolekul protsessi sekkuda (Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Osterman, & Kaukiainen, 1996; Kõiv, 2006).

Koolikiusamise kirjelduse ja tähenduse alased uurimused õpetajate seas

Sullivan et al. (2004) kirjutasid, et kiusamisega võib kokku puutuda igäüks ning samuti saab iga indiviid anda oma panuse selleks, et kiusamist vähendada või ära hoida. Sekkumine võib osutuda keeruliseks, kui pole selge, mida koolikiusamine täpselt tähendab ning kuidas seda protsessi ära tunda. Probleem süveneb pidevalt, kuna õpetajad ei oska ära tunda kiusamise märke.

Kiusamine on suur probleem paljudes riikides. See mõjutab negatiivselt õpilaste tundeid, muutes madalamaks nende enesehinnangut ning usku iseendasse ja oma võimetesse. Kui õpilasel on madal enesehinnang, siis võib see omakorda viia akadeemilise ebakompetentsuseni ning lapsel võib tekkida antisotsiaalne isiksushäire (Gün & Koç, 2006). Õpilastevaheline kiusamine on kõige levinum koolivägivalla vorm, mis mõjutab negatiivselt nii koolikeskkonda kui ka õppimisprotsessi (Bilgin & Kartal, 2008).

Uuringud näitasid, et õpetajad identifitseerivad kiusamist kui peamist probleemi koolis, suhtudes sellesse probleemi negatiivselt. Kiusamise all mõeldakse enamasti just õpilastevahelist kiusamist (Harris & Willoughby, 2003). Dake et al. (2003) tõid välja, et õpetajate hinnangul on suureks probleemiks eriti füüsiline kiusamine.

On tehtud suhteliselt vähe uuringuid välja selgitamiseks, kuidas õpetajad mõistavad koolikiusamise tähendust. Vähestest uuringutest oli näha, et õpetajad ei tea ega ole kindlad, mida kiusamine endast täpsemalt kujutab, seega nende arusaam kiusamisest on piiratud (Houndoumadi & Pateraki, 2001; Naylor et al., 2006).

Uuringud on näidanud, et õpetajad ja õpilased seletavad kiusamist erinevalt. Mõlemad leidsid, et mõistet on keeruline seletada. Vaadates kiusamise tähendust, siis võrreldes õpetajatega kirjeldasid lapsed kiusamist täpsemalt ning laiemalt, osates nimetada erinevaid kiusamise tunnuseid (Monks & Smith, 2006; Swain, 1998; Friesen, Holmqvist, & Oscarsson, 2008).

Koolikiusamist kirjeldades mainisid õpilased sotsiaalset tõrjumist, verbaalset kiusamist ning muid tunnuseid, mida õpetajad ei maininud. Lisaks sellele mõistsid õpilased välja tuua, et kiusamine toimub nii poiste kui ka tüdrukute seas. Kiusamise iseloomustamisel kaldusid õpetajad rääkima pigem otsesest füüsilise ja verbaalse kiusamise liikidest, jättes välja kaudse agressiooni (Cheng, Chen, & Cheng, 2011; Hazler, Miller, Carney, & Green, 2001).

Naylori (2006), Boultoni (1997), Lee' (2006) ning Monksi ja Smithi (2006) uuringutest selgus, et õpetajad seletavad kiusamist, kasutades mõisteid füüsiline ning emotsionaalne. Enamik uuritavatest defineeris kiusamist kui füüsilist vägivalda. Vähesed mainisid ka kiusamisega kaasnevat psühholoogilist ja emotsionaalset valu. Täpsustati, et

kiusamise puhul sunnitakse ohvrit tegema asju, mis on talle vastu tahtmist. Kiusamist peeti ka verbaalseks tegevuseks. Näite toomisel mainisid vastajad kõige sagedamini lükkamist, tõukamist ning ohvri sundimist. Vähem mainiti teise üle naermist ja ignoreerimist. Paljud vastanutest ei seostanud kiusamisega asjade võtmist ja asjade rikkumist, selja taga rääkimist, teise hüüdnimedega kutsumist ega narrimist. Pooled vastanutest ei pidanud sotsiaalset tõrjutust kiusamiseks, kuna leidsid, et selliste sotsiaalsete tegevuste puhul pole tegemist tõsiste probleemidega, kuhu õpetaja peaks sekkuma.

Monks ja Smith (2006) kirjutasid, et kiusamise defineerimisel nähakse selle tähendusena eelkõige ainult füüsilist kiusamist. Uuringud näitasid, et õpetajad kasutavad õpilastevahelise kiusamise kirjeldamisel kõige rohkem mõisteid, mis on seotud füüsilise vägivallaga. Õpetajad oskasid märgata rohkem füüsilisi konflikte kui kiusamist, jättes sealjuures märkamata ka verbaalse ning emotsionaalse kiusamise. Kiusamist defineerides ei kasutatud kiusaja ja ohvri võimusuhte asümmeetria mõistet. Vähesed õpetajad mainisid, et kiusamise puhul on võimusuhted ebavõrdsed ehk siis kiusaja on ohvrast tugevam.

Yoon ja Kerber (2003) leidsid samuti oma uuringus, et õpetajate definitsioonid seoses füüsilise, verbaalse ja suhetega seotud kiusamisega erinesid omavahel. Selgus, et kui õpetajad võrdlesid omavahel verbaalset ja füüsilist kiusamist, siis sekkuti samamoodi, kuigi füüsilist kiusamist peeti tõsisemaks kui verbaalset. Bauman ja Del Rio (2006) kirjutasid, et pigem sekkutakse füüsilisse ja verbaalsesse kiusamisse kui suhetega seotud kiusamisse, sest õpetajad pidasid suhetega seotud kiusamist vähem tõsiseks kui füüsilist ja verbaalset. Tulemustest selgus, et õpetajatel esines vähem empaatiatunnet nende õpilastega seoses, kes langesid sotsiaalse tõrjutuse ohvriks. Õpetajad mainisid, et nad sekkuvad vähem, kui tegu on suhetega seotud kiusamisega, kuid sekkuvad rohkem, kui tegu on füüsilise või verbaalse kiusamisega.

Uuringutes märgati, et õpetajad ei oska kiusamist siduda sotsiaalse tõrjutusega (Lee, 2006) ning mõiste defineerimisel ollakse ühekülgne (Monks & Smith, 2006). Samuti leidsid Hazler ning Sahin, et õpetajad oskavad sekkuda ja märgata kõige rohkem füüsilist agressiooni. Verbaalsest ja psühholoogilisest ei tehta välja. Enamjaolt defineeritakse kiusamist kui kiusaja tahtmise peale surumist läbi vägivalla. Õpetajad mainisid, et kiusajapoolse tahte elluviimisega vägivalla abil toimubki füüsiline kiusamine ning ohvri alandamine. Kiusamist kirjeldatakse enamasti kui vägivalda ning ei osata teha vahet kiusamisel ja vägivallal, seega loetaksegi kiusamise alla ainult selle füüsilist vormi (Hazler et al., 2001; Sahin, 2010).

Uuringust selgus, et õpetajad ei tea kohti, kus kiusamine aset leiab (Monks, Smith, & Swettenham, 2003). Arvatakse, et kiusamiskäitumine on seotud ainult poistega ja seetõttu

jäetakse tüdrukud sellest teemast kõrvale. Kiusamist defineerides ei maini õpetajad tavaliselt ka kiusamisega seostuvaid erinevaid rolle. Vähesed õpetajad, kes kirjeldavad kiusamisega seotud rolle, toovad suuremalt jaolt esile ainult agressori ehk kiusaja. Harva mainitakse koos kiusajaga ka ohvrit (Hazler et al., 2001).

Sahin (2010) kirjutas, et kui õpetajatelt on uuritud, mis kiusamist põhjustab, siis mainitakse põhjuseks kas perekondlikke probleeme, meedia suurt mõju, internetti või ebaturvalist elukeskkonda. Peamise põhjusena süüdistatakse siiski meediat, tuues näitena välja vägivaldseid multikaid ja reklaame, mida lapsed pidevalt vaatavad ning näevad.

Friesen et al. (2008) kirjutavad, et pedagoogid jäävad kiusamise kirjeldamisel ühekülseks, alahinnates kiusamise ohtu ning võimalikke tagajärgi. Tulemustest võis järeldada, et õpetajad ei oska kiusamiskäitumist märgata ega sekkuda paljudes olukordades, mida lapsed olid pidanud kiusamiseks. Paljud konfliktid ning õpilastepoolne negatiivne käitumine jäi märkamata (Menesini & Smith, 2002). Uuringud on näidanud, et ainult pooled õpilastest, kes on kiusamise ohvrid, räägivad sellest oma õpetajatele. Sellest grupist, kes õpetajatele räägivad, on vaid pooled öelnud, et õpetajad on osanud efektiivselt sekkuda (Fekkes, Pijpers, & Verloove-Vanhorick, 2005).

Sahin (2010) uuris õpetajatelt, kuidas tuleks kiusamisse sekkuda. Mainiti erinevaid meetodeid, kuidas saaks kiusamise protsessi sekkuda. Toodi välja, et oluline on suhtlemine õpilastega ning erinevate seminaride korraldamine, kus peab lastele tutvustama koolikiusamist ning näitama erinevaid filme kiusamise temaatikal. Mainiti tiimitöö olulisust, mille puhul vanemate ja õpetajate kohtumine peab olema tihe ning omavaheline kontakt kogu aeg olemas. Õpetajad ei maininud ühtegi sekkumise meetodit seoses sellega, kuidas võib ära hoida mittefüüsilist kiusamist. Sekkumisest rääkides keskenduti pigem sellele, kuidas vähendada füüsilist kiusamist õpilaste seas.

Uuringud on näidanud, et õpetajad defineerivad kiusamist erinevalt, jättes sealjuures märkamata paljud tunnused, mis eristavad kiusamist agressioonist. Esineb puudujääke, kuna õpetajad ei tea kiusamisest piisavalt, leides et koolikiusamise mõiste on raskesti defineeritav (Boulton, 1997; Naylor et al., 2006). Smith (2004) kirjutab, kuidas õpetajad ei tunne end täielikult kompetentsetena, et kiusamist märgata ning sellesse õigesti sekkuda. Holt, Keyes ja Koenig (2011) mainivad, et õpetaja sekkumine ning see, kuidas ja kas üldse segada protsessile vahele, sõltub oluliselt ka sellest, kuidas on nende endi kogemused kunagi olnud seoses kiusamisega.

Kuna õpetajate nägemus kiusamisest oli ühekülgne ja kiusamise tähenduse kirjeldamisel mainiti erinevaid elemente, siis ei suudetud kiusamist märgata ega sellesse

piisavalt sekkuda (Naylor et al., 2006; Boulton, 1997; Lee, 2006). On oluline, et õpetajad oskaksid kiusamisele reageerida ja seda märgata. Nende reageerimis- ning sekkumisvõime sõltub nende empaatiavõimest ja sellest kui, tõsiselt oma tööd võetakse. Õpetajatel peaks olema positiivne hoiak seoses kiusamise ärahoidmise ja sellesse sekkumisega, sest see aitab kiusamist ennetada ning vähendada (Bauman & Del Rio, 2005).

Oluline on informeerida õpetajaid kiusamisest, et nad oskaksid sellele tulevikus rohkem tähelepanu pöörata ja efektiivselt sekkuda (Maunder, Harrop, & Tattersall, 2010). Hazler et al. (2001) järeldasid uuringust, et õpetajad võiksid rohkem reageerida verbaalsele kiusamisele, olles teadlikumad selle tagajärgedest.

Õpetajad on olulised isikud klassiruumi kontekstis, sest nad veedavad mitmeid tunde igapäevaselt õpilastega koos. Nad on vastutavad selle eest, mis lastega juhtub koolitundide ajal. Nad mängivad olulist rolli kiusamise ärahoidmisel ja vähendamisel (Kochenderfer-Ladd & Pelletier 2008; Yoneyama & Naito, 2003). Yoon (2004) kirjutas, et õpetajad peavad mõistma enda rolli ja selle olulisust, teades, kui palju saavad nad õpilastevahelist kiusamist ennetada ja sellesse sekkuda. Dake et al. (2003) lisasid, et tõstes õpetajate teadlikkust seoses kiusamisega, paraneb ka nende arusaam seoses sellega, kui oluline on nende panus kiusamisse sekkumisel. Teadlikkuse tõstmise mõte ei seisne ainult selles, et neil oleksid paremad teadmised kiusamise temaatika kohta, vaid oluline on see, et nad usuksid endasse ja oma võimetusse kiusamist peatada (Blain-Arcaro, Smith, Cunningham, Vaillancourt, & Rimas, 2012; Ttofi & Farrington, 2008)

Hektner ja Swenson (2012) leidsid, et õpetajate vähene huvi seoses kiusamisse sekkumisega on seotud koolikiusamise suurenemisega õpilaste seas. Kui õpetajad ei sekku kiusamisse, siis võib saada kiusamisest igapäevane osa koolikultuurist. Migliaccio (2015) kirjutas, et kooli sotsiaalne toetus ning see, kas nad pooldavad kiusamise vastaseid programme, mõjutab oluliselt ka õpetajate suhtumist ning valmisolekut kiusamisse sekkumisel.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Koolikiusamise näol on tegemist aktuaalse teemaga, mis tekitab aina rohkem probleeme. Aktuaalsust lisab ka see, et Eestis kannatab koolivägivalla või –kiusamise all iga viies õpilane (Paron, 2014).

Probleem aina süveneb, sest õpetajad ei oska märgata kiusamise tunnuseid. Kiusamisega võivad kokku puutuda kõik inimesed ja igaüks saab anda oma panuse selleks, et

kiusamist vähendada. Panuse andmine võib osutuda keeruliseks kui pole selge, mida koolikiusamine täpsemalt tähendab ning kuidas protsessi ära tunda (Sullivan et al., 2004).

On oluline, et õpetajad mõistaksid kiusamise tähendust, oskaksid seda märgata ja selle nägemisel tõhusalt toimida, sest ainult niimoodi saab kiusamise probleemiga võidelda.

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada õpetajate hinnangud õpilastevahelise kiusamise ja selle tõsiduse kohta.

Uurimisküsimused on:

1. Välja selgitada, milline on õpilastevahelise kiusamise tähendus ja selle juhu kirjeldus õpetajate jaoks.
2. Välja selgitada, milline on õpetajate hinnang kiusamise tõsidusele koolis.

Hüpotees on:

1. Õpilastevaheline kiusamine on õpetajate arvates tõsisem kiusamise liik kui õpetajate kiusamine õpilaste poolt ja õpetajate kiusamine teiste täiskasvanute poolt koolis.

Metoodika

Käesolevas peatükis kirjeldatakse valimit, andmekogumismeetodit ja töö protseduuri. Andmekogumismeetodi osas anti ülevaade ka andmeanalüüsist ning töö usaldusväärsuse tagamisest.

Uurimisstrateegia oli kvantitatiivne kirjeldav uurimus. Andmeanalüüsimeetodina oli kasutatud kvantitatiivset sisuanalüüsi.

Bakalaureusetöö kirjutamiseks kasutati kvantitatiivset uurimisstrateegiat, kuna see võimaldas uurimusse kaasata suurt valimit (Hirsjärv, Remes, & Sajavaara, 2005). Uurimistöö eesmärk oli uurida õpetajate hinnanguid õpilastevahelise kiusamise ja selle tõsiduse kohta koolis. Kuna kvantitatiivse meetodi abil on vastajatelt võimalik koguda erinevaid fakte, mille tulemusena saab luua seoseid, siis sobis lõputöös kvantitatiivne sisuanalüüsi rakendamine kõige rohkem (Hirsjärv et al., 2005).

Valim

Uurimuses kasutati mugavusvalimit, kus vastajateks olid nelja Tallinna üldhariduskooli põhikooli- ja gümnaasimi õpetajad. Kuna uuritavad olid uurijale kergesti kättesaadavad, oli mugavusvalim sobivaim variant (Õunapuu, 2014).

Esialgse planeeritud valimi moodustasid 160 õpetajat. Õpetajatele viidi haridusasutusse paber kandjal olevad ankeedid. Kirjalikule küsimustikule vastasid kokku 60 linnakoolide õpetajat, kes moodustasid lõpliku valimi ehk 100%, mis on 33,3% esialgsest valimist. 60 uuritava hulgas oli 52 naist (86,7%) ning kaheksa meest (13,3%). Uuritavad olid vanuses 21–70 eluaastat, keskmine vanus $M=44,6$ aastat ($SD=12,49$). Vastanute tööstaaži vahemik jäi poolest aastast kuni 40 aastani. Keskmine tööstaaž oli $M=18,3$ aastat ($SD=11,69$).

Tabel 1. Uuritava valimi sooline jaotus.

Sugu	N	%
Naised	52	86,7%
Mehed	8	13,3%
Kokku	60	100%

Tabel 2. Uuritava valimi vanuseline jaotus.

Vanus	N	%
21.-30. a	11	18,3%
31.-40. a	12	20%
41.-50. a	15	25%
51.-60. a	17	28,3%
61.-70. A	5	8,3%
Kokku	60	100%

Tabel 3. Uuritava valimi tööstaažide põhjaline jaotus.

Tööstaaž	N	%
0,5-10 a	20	33,3%
11-20 a	16	26,7%
21-30 a	12	20%
31-40 a	12	20%
Kokku	60	100%

Andmekogumismeetod

Bakalaureusetöös vajalike andmete kogumiseks kasutati ankeeti, sest neid sai kiiresti vastajateni toimetada ning uuritavatel oli seda lihtne täita, kuna küsimustik oli arusaadavalt

koostatud. Hiljem oli saadud andmetele kerge teha statistilist analüüsi, seega uurija hoidis aega kokku (Hirsjärvi et al., 2005).

Küsimustikuga taheti välja selgitada õpilastevahelise kiusamise tähendus ja selle juhu kirjeldus õpetajate jaoks ning hinnang õpilastevahelise kiusamise tõsidusele koolis. Ankeet koosnes kolmest osast ja vastamiseks oli ette nähtud 10-15 minutit. Küsimustiku alguses oli sissejuhatus (vt lisa 1), kus uurija tutvustas ennast, töö teemat, eesmärki ning kirjutas, et vastajatele on anonüümsus tagatud.

Esimeses osas (vt lisa 1) oli kaks avatud küsimust, mis olid järgnevad: mida Teie arvates tähendab kiusamine õpilaste seas; palun tooge näide selle kohta kui on tegemist õpilastevahelise kiusamisega. Ankeedis olid vabakirjeldusega küsimused, kuna need võimaldasid uuritavatel vabalt vastata ning arutleda küsimuse üle nii pikalt kui vajalikuks peeti (Hirsjärvi et al., 2005). Kuna vastajad pidid küsimustele vastates lähtuma oma arvamusest ja hinnangust, siis ei saanud ankeedis vastusevariante ette anda, sellepärast sobisid kõige paremini avatud variantidega küsimused.

Teises osas (vt lisa 1) oli kolm hinnanguskaalat, kus vastaja pidi valima numbri lähtudes enda hinnangust kiusamise tõsidusele. Vastamiseks oli ette antud skaala 7-palli süsteemis, kus „1” tähendas, et kiusamine ei ole üldse tõsine ning „7” tähendas, et kiusamine on väga tõsine. Esimeses skaalas pidi õpetaja hindama kui tõsiseks peab kiusamist õpilaste seas. Teisena pidi andma hinnangu kui tõsiseks peab õpetajate kiusamist õpilaste poolt koolis ning kolmandaks kui tõsine on õpetajate kiusamine teiste täiskasvanute poolt koolis.

Kolmandas osas (vt lisa 1) oli küsitud vastajate taustaandmeid, milleks olid sugu, vanus ning tööstaaž. Lõpus oli tagasiside lahter, kuhu uuritavad said soovi korral kirjutada kommentaare või muid ankeedi täitmise jooksul tekkinud küsimusi.

Uurimise käigus saadud andmete valideerimiseks viidi 2015. aasta oktoobris läbi eelnevalt pilootküsitlus (vt lisa 1) ühes maakonna koolis, kus saadi 18. õpetajalt vastused. Vastajatest 15 (83,3%) olid naised ning kolm (16,6%) meest. Varasemalt läbiviidud küsimustiku vastuseid otsustati lõplikku valimisse mitte sisse arvestada, kuna eesmärk oli saada Tallinna linnakoolide õpetajate hinnanguid seoses koolikiusamise temaatikaga.

Pilootuurimust oli vajalik läbi viia selleks, et näha, kas küsimusi mõistetakse ühtemoodi ning kas küsimustikuga saab ette nähtud lõputöö eesmärk täidetud. Oli vaja kinnitust saada, kas küsimustik on uuritavatele arusaadav (Hirsjärvi et al., 2005). Pilootküsitluse läbiviimine oli edukas, võis järeldada, et ankeet oli valideeritud. Seega küsimustikud viidi uurimistöö valimile vastamiseks.

Andmeanalüüsina oli kasutatud kvantitatiivset sisuanalüüsi. Reliaabluse tagamine uurimustöö puhul oli oluline selleks, et tõestada tulemuste objektiivsust ning usaldusväärsust (Hirsjärvi et al., 2005). Selle tagamiseks luges uurija korduvalt analüüsist saadud vastuseid, kodeeris need käsitsi ning jagas põhi- ja alakategooriatesse. Autor ja ekspert kodeerisid alguses vastuseid eraldi, kuid siis vaadati koos üle, kas mõlema kodeerimine langes kokku. Juhendaja ja uurija kodeerimise kokkulangevus oli suur (üle 95%) ehk uuritavatelt saadud vastuste tähenduste tõlgendamisel ja kategooriatesse jagamisel oldi ühte meelt.

Usaldusväärsuse tagamiseks tehti koos läbi mitmekordset kodeerimist. Analüüsi käigus viidi läbi vajalikke muutusi kategooriate osas. Lisaks sellele olid kõik uurimise käigus saadud vastused kodeeritud, kategooriad loodud ning õpetajate täidetud ankeedid alles hoitud.

Selleks, et koolikiusamisega seoses saadud kirjeldusi ja hinnanguid analüüsida rakendati kvantitatiivset sisuanalüüsi ehk kontentanalüüsi. Vajalik oli lugeda korduvalt avatud küsimuste vastuseid, kodeerida need (vt lisa 2), moodustada koodide põhjal põhi- ja alakategooriad (vt lisa 3) ning jagada vastused vastavatesse kategooriatesse (Cohen, Manion, & Morrison, 2007). Töö puhul oli rakendatud induktiivset ehk avatud kodeerimist.

Kodeerimisel ja kategoriseerimisel ei lähtunud varasematest uurimustest ega teooriast, vaid süveneti käesoleva koolikiusamisega seotud uurimuses osalenud uuritavate vastustele. Vastavalt nende hinnangutele tehti kodeerimist ja loodi kategooriad. Tehes induktiivset sisuanalüüsi oli uurijal võimalus süveneda põhjalikult saadud vastustesse, üritades mõista vastaja mõttemaailma ning tõlgendades ümber uuritava loodud tähendusi (Kalmus, Masso, & Linno, 2015).

Uurija kasutas Microsoft Office Excel 2007 programmi, mille abil leidis alakategooriates esinevate mõistete esinemissagedused ja protsendid ning lisas need kategooriate tabelitesse juurde (vt lisa 3). Avatud vastustega seoses anti kirjelduslik ülevaade, tehti järeldused, mille tulemusel valmisid teoreetilised joonised (Cohen et al., 2007).

Selleks, et selgitada välja õpetajate hinnangute vahelisi seoseid õpilastevahelise kiusamise, õpetajate kiusamise õpilaste poolt ja õpetajate kiusamise täiskasvanute poolt osas, kasutati kvantitatiivset andmeanalüüsi. Paarisvalimi tunnuste võrdlemiseks kasutati Wilcoxon'i testi, mille abil selgitati välja statistiliselt olulisi erinevusi. Andmete analüüsimisel kasutati IBM SPSS Statistics 20.

Uurimuse protseduur

Uuring viidi läbi 2015. aasta novembris ja detsembris. Esmalt võttis töö autor e-posti teel õppeasutustega ühendust, tutvustades ennast, töö teemat ning eesmärki. Kui koolidelt oli

tagasiside koos nõusolekuga saadud, siis lepidi iga kooliga individuaalselt kokku sobiv aeg ankeetide kohaletoomiseks. Seejärel viis uurija paber kandjal olevad ankeedid õpetajatele koolidesse vastamiseks ning tutvustas ankeeti uuesti, mainides, et vastamine on anonüümne ja vabatahtlik.

Haridusasutustesse jõudes ning koolide õppealajuhatajatega kohtudes lepidi sobivad ajad kokku, millal ankeetidele järele minna. Kokkulepitud kuupäevadel läks uurija küsimustikke tooma ning sai hakata uurimisküsimustikele rakendama kvantitatiivset sisuanalüüsi.

Uurija sai kõikidest koolidest tagasisidet küsimustike kohta. Ankeet oli vastajatele arusaadav ja lihtsasti koostatud. Küsimustele oli vastatud nii pikalt ja põhjalikult kui ka lühidalt ning konkreetselt. Paljud uuritavad olid ankeedi kolmandas osas olevasse tagasiside lahtrisse lisanud töö kirjutajale lugemiseks ka lisakommentaare ning ettepanekuid.

Uurimistulemused

Tulemuste peatükis tuli vaatluse alla kvantitatiivse kirjeldava sisuanalüüsiga selgunud õpilastevahelise kiusamise kirjeldus õpetajate vastuste põhjal ning võrdleva andmeanalüüsiga välja selgitatud kiusamise liik, mida uuritavate seas peeti kõige tõsisemaks.

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus õpetajate hinnangul

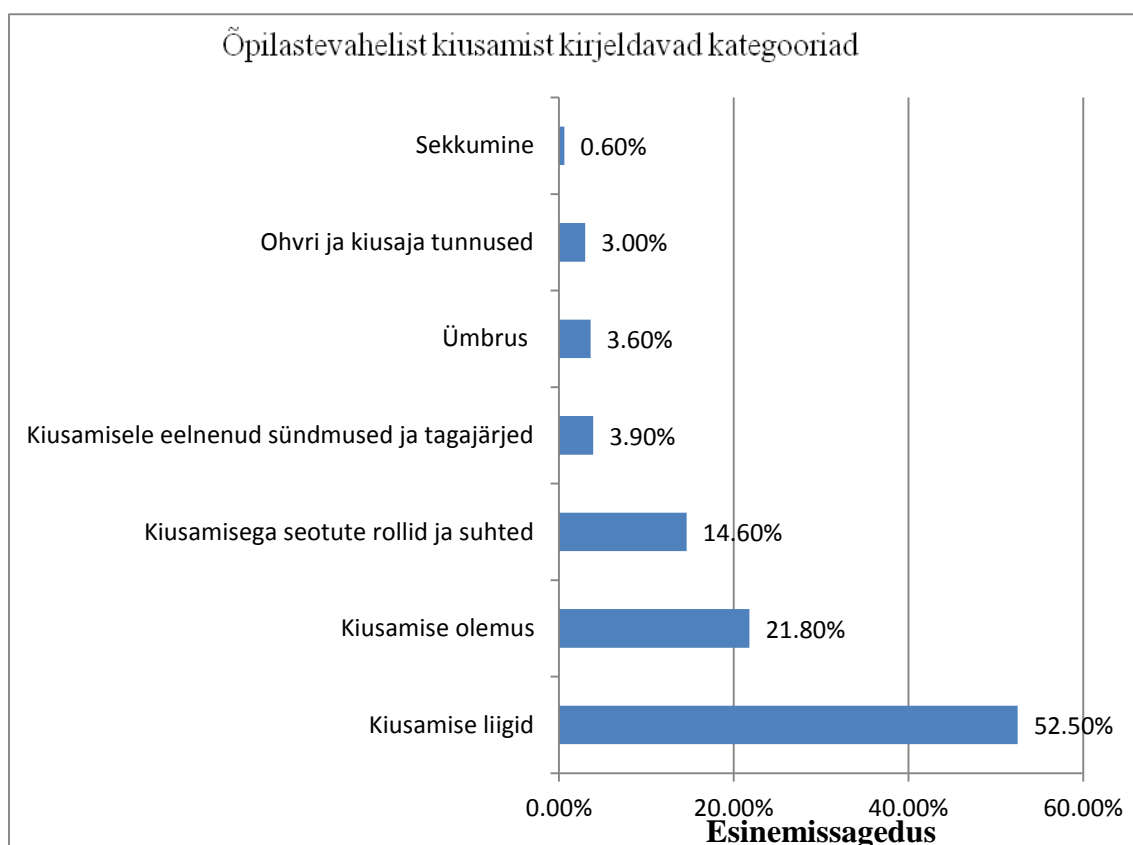
Kvantitatiivse induktiivse sisuanalüüsi puhul ei lähtunud varasematest uurimustest ega teooriast. Uurija püüdis mõista ja tõlgendada uuritavate vastuseid ning oli sellest lähtudes moodustanud koodid, millest omakorda lõi kategooriad ja alakategooriad (Laherand, 2008). Lisas on välja toodud näited mainingute kategoriseerimise kohta (vt lisa 2). Saadud tulemusi kirjeldati, tuues tabelis välja uuritavate vastuste põhjal tehtud sisuanalüüsi käigus tekkinud kategooriad. Kategooriatele oli lisatud nende mainingute arv, lähtudes õpetajate vastustest (vt tabel 4).

Tabel 4. Vastustest moodustunud üldkategoriad koos mainingute arvuga.

Üldkategoriad	Mainingute arv
Kiusamise liigid	450
Kiusamise olemus	187
Kiusamisega seotute rollid ja suhted	125
Ohvri ja kiusaja tunnused	26
Kiusamisele eelnenud sündmused ja tagajärjed	33
Sekkumine	5
Ümbrus	31

Mida suurem oli mainingu esinemissagedus, seda suurema mõjuga oli see tunnus õpilastevahelise kiusamise kirjeldamisel. Allpool toodud tulemuste osas on välja toodud mainingute protsentuaalne jaotus, mis on arvutatud lähtudes mainingute kogusummast, mis ilmnas kui õpetajad kirjeldasid õpilastevahelist kiusamist (vt lisa 3).

Lõputöö puhul oli seoses õpilastevahelise kiusamisega koolis maininguid kokku 857. See moodustas mainingute koguarvu (857), millest näiteks kiusamise liikide alakategorias mainitute puhul oli tegu kokku 450 maininguga, mis oli tulnud sellest, kui palju oli mainitud erinevaid kiusamiseliike, kas siis füüsilist, verbaalset või kaudset vägivalda. Joonisele 1 on märgitud õpilastevahelise kiusamise kirjelduse kategooriate esinemissagedus protsentides nelja Tallinna linnakooli õpetajate hinnangute põhjal.

Joonis 1. Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus.

Uuritavad kirjeldasid õpilastevahelist kiusamist mainides kõige rohkem füüsilist, verbaalset, kaudset agressiooni või seostades kiusamist asjade lõhkumise ja küberkiusamisega. Nendest mainingutest moodustus kategooria „Kiusamise liigid”, mis jaguneb vastuste põhjal alakategooriateks (vt tabel 5).

Tabel 5. Kategooria „Kiusamise liigid” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Füüsiline vägivald	110	12,8%
Verbaalne vägivald	135	15,8%
Füüsiline ja verbaalne agressioon	41	14,8%
Kaudne	70	8,2%
Asjade lõhkumine	56	6,5%
Küberkiusamine	38	4,4%
Kokku	450	52,5%

Õpetajad kirjeldasid füüsilist agressiooni 12,8% ulatuses, maininguid oli kokku 110 (vt tabel 6).

Tabel 6. Alakategooria „Füüsiline agressioon” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Füüsiline vägivald	48	5,6%
Löömine, peksmine jt tõsised vägivalda liigid	29	3,2%
Lükkamine, tõukamine	27	3,6%
Luuramine, tagaajamine	6	0,7%
Kokku	110	12,8%

Õpetajad kirjeldasid füüsilist agressiooni kasutades füüsilise vägivalda või agressiooni kirjeldust, mis moodustas alakategooria „Füüsiline vägivald”. Vastajad kirjeldasid füüsilise agressiooni liike, mainides löömist, peksmist, lükkamist, tõukamist, luuramist ja tagaajamist. Löömise ja peksmise alakategooriale lisandusid ka teised tõsised füüsilise vägivalda liigid nagu hammustamine, sülitamine.

Alakategooriat „Verbaalne agressioon” oli rohkem mainitud kui füüsilist agressiooni. Seda oli välja toodud 15,8% ulatuses ehk 135 mainingut (vt tabel 7).

Tabel 7. Alakategooria „Verbaalne agressioon” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Verbaalne vägivald	20	2,3%
Mõnitamine, solvamine jt tõsised verbaalse vägivalda liigid	37	4,3%
Sõnavahetus, halvasti ütlemine	32	3,7%
Hüüdnimede andmine ja kasutamine	6	0,7%
Narrimine, norimine	40	4,7%
Kokku	135	15,8%

Alakategooriasse „Verbaalne vägivald” on märgitud õpetajate mainingud, kus oli kiusamise kirjeldamisel kasutatud sõnu „verbaalne”, „sõnaline vägivald” või „verbaalne agressioon”. Verbaalse agressiooni puhul olid vastajad maininud mõnitamist, solvamist, sõnavahetust, halvasti ütlemist, hüüdnimede andmist ja kasutamist, narrimist ning norimist. Mõnitamise ja solvamise alakategooriale lisandusid ka teised tõsised verbaalse vägivalda liigid, nagu ähvardamine ja süüdistamine.

„Füüsiline ja verbaalne” alakategooriat oli mainitud 4,8% ulatuses ehk 41 mainingut (vt tabel 8).

Tabel 8. Alakategooria „Füüsiline ja verbaalne agressioon” esinemissagedus.

Alakategooria	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Füüsiline ja verbaalne agressioon	41	4,8%
Kokku	41	4,8%

Alakategoorias on esindatud mainingud, kus vastaja oli kirjeldanud kiusamist kasutades järgnevaid sõnu: füüsiline ja vaimne, füüsiline või vaimne, füüsiline ja verbaalne, füüsiline või verbaalne, vaimne-, psühholoogiline ning emotsionaalne agressioon.

Kiusamise liigi alakategooriat „Kaudne” oli kirjeldatud 8,2% ulatuses (70 mainingut). Alakategooria tulemused on tabelis number 9.

Tabel 9. Alakategooria „Kaudne” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Kaudne	2	0,2%
Tõrjumine ja mittekaasamine	29	3,4%
Tagarääkimine	10	1,7%
Ignoreerimine	29	3,4%
Kokku	70	8,2%

Kaudse alakategooria sisulise kirjelduse moodustasid tõrjumine ja mittekaasamine, tagarääkimine, ignoreerimine. Alakategooria „Kaudne” puhul on kirja pandud mainingud, kus vastaja oli kiusamise kirjeldamisel kasutanud sõna „kaudne”.

Alakategooriat „Asjade lõhkumine” oli mainitud 6,5% ulatuses (56 mainingut). Tulemused on välja toodud tabelis number 10.

Tabel 10. Alakategooria „Asjade lõhkumine” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Asjade lõhkumine	2	0,2%
Asjade loopimine	5	0,6%
Asjade rikkumine	10	1,7%
Asjade võtmine	39	4,6%
Kokku	56	6,5%

Alakategooria puhul olid vastajad maininud asjade lõhkumist, loopimist, rikkumist ning äravõtmist.

„Küberkiusamine” alakategooriat esines 4,4% (38 mainingut). Andmeid iseloomustab tabel number 11.

Tabel 11. Kategooria „Küberkiusamine” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Küberkiusamise vahendid	23	2,7%
Kaudne sotsiaalne küberkiusamine	10	1,7%
Otsene verbaalne küberkiusamine	5	0,6%
Kokku	38	4,4%

Küberkiusamise alakategooria sisulise kirjelduse moodustasid küberkiusamise vahendid (nt sotsiaalmeedia, suhtlusvõrgustik), kaudne sotsiaalne küberkiusamine (nt veebipostituste levitamine), otsene verbaalne küberkiusamine (nt tagarääkimine Facebookis).

Teise üldkategooriana eristus kategooria „Kiusamise olemus”, mille puhul mainiti agressiooni korduvust, asümmeetriat suhetes, erinevaid negatiivseid käitumisviise ja hoiakuid seoses agressiivse käitumisega 21,8% ulatuses ehk 187 mainingut (vt tabel 12).

Tabel 12. Kategooria „Kiusamise olemus” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Agressioon, korduvus, asümmeetria suhetes	114	13,2%
Negatiivne käitumine	63	7,4%
Hoiak kiusamisega seoses	10	1,2%
Kokku	187	21,8%

Õpetajad kirjeldasid alakategooriat „Agressioon, korduvus, asümmeetria suhetes” 13,3% ulatuses, maininguid oli kokku 114 (vt tabel 13).

Tabel 13. Alakategooria „Agressioon, korduvus, asümmeetria suhetes” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Agressioon	23	2,7%
Korduvus	31	3,6%
Asümmeetria suhetes	60	7,0%
Kokku	114	13,2%

Tabel 13 olevatest alakategooriatest moodustusi omakorda alakategooriad (vt tabel 14; 15; 16).

Tabel 14. Alakategooria „Agressioon” alakategooria esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Tahtlik haiget ja valu tekitamine	23	2,7%
Kokku	23	2,7%

Alakategooria „Tahtlik haiget ja valu tekitamine” all oli mainitud, et kiusamine on tahtlik haiget tegemine või valu tekitamine ohvrile ning kiusamine on sihipärane, sihilik ja teadlik.

Tabel 15. Alakategooria „Korduvus” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Pidev	24	2,8%
Igapäevane	5	0,6%
Ühekordne	2	0,2%
Kokku	31	3,6%

„Korduvus” alakategooria puhul on kirja pandud mainingud, mille puhul toodi välja, et kiusamine on pidev või igapäevane tegevus. Alakategooriana on lisatud ka see, kui vastaja oli kirjeldanud kiusamist kui ühekordset nähtust.

Tabel 16. Alakategooria „Asümmeetria suhetes” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Üleolek suhetes	14	1,6%
Kiusajapoolne võim	17	2%
Alandamine	14	1,6%
Halvasti tundma panemine	11	1,3%
Ohvri reaktsiooni nautimine	4	0,5%
Kokku	60	7,0%

Alakategooria puhul on kirja pandud mainingud, kus uuritav oli asümmeetria kohta kasutanud järgnevaid sõnu: üleolek suhetes, kiusajapoolne võim, alandamine, teise halvasti tundma panemine ning ohvri reaktsiooni nautimine.

Kategooria „Kiusamise olemus” alakategooria „Negatiivne käitumine” oli mainitud 7,4% ulatuses ehk 63 mainingut (vt tabel 17).

Tabel 17. Alakategooria „Negatiivne käitumine” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Kiusamine	24	2,8%
Tegevus	4	0,5%
Mõjutamine	6	0,7%
Ahistamine	6	0,7%
Mittesoovitud käitumine	23	2,7%
Kokku	63	7,4%

Alakategooria all on välja toodud mainingud, mis on seotud vastajate poolt nimetanud negatiivsete käitumisviisidega, mis iseloomustavad agressiivset käitumist. Näiteks kui uuritav oli kirjeldanud agressiivset käitumist kui kiusamist, mingisugust tegevust, kellegi mõjutamist ja ahistamist või oli vastatud, et tegemist on mittesoovitud käitumisega.

Kategooria „Kiusamise olemus” alakategooria „Hoiak kiusamisega seoses” oli mainitud 1,2% ulatuses ehk 10 mainingut (vt tabel 18).

Tabel 18. Alakategooria „Hoiak kiusamisega seoses” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Negatiivne suhtumine	5	0,6%
Kiusamine pole tõsine probleem	5	0,6%
Kokku	10	1,2%

Alakategooriasse on kirja pandud õpetajate mainingud seoses nende hoiakuga kiusamise suhtes. Moodustatud on kaks alakategooriat, kus „Negatiivne suhtumine” tähendab, et õpetaja oli maininud, et kiusamine on tõsine probleem või mitteaktsepteeritav. „Kiusamine pole tõsine probleem” alakategooria puhul olid õpetajad maininud, et kiusamine on minimaalne või hoopis puudub.

Vastajad kirjeldasid kiusamist 14,6% ulatuses (125 mainingut) mainides kiusamisega seotute erinevaid rolle ja suhteid. Selle põhjal moodustati kategooria „Kiusamisega seotute rollid ja suhted” (vt tabel 19).

Tabel 19. Kategooria „Kiusamisega seotute rollid ja suhted” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Kiusamisega seotute rollid	44	5,1%
Õpilastevaheline kiusamine	58	6,8%
Kiusajate ja ohvrite grupp	23	2,7%
Kokku	125	14,6%

Alakategooria „Kiusamisega seotute rollid” oli mainitud 5,1% ulatuses ehk 44 mainingut (vt tabel 20).

Tabel 20. Alakategooria „Kiusamisega seotute rollid” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Ohver	23	2,7%
Kiusaja	17	2%
Kõrvalseisja	4	0,5%
Kokku	44	5,1%

Alakategooriasse on kirja pandud mainingud, mis iseloomustavad kiusamises osalejate erinevaid rolle.

„Õpilastevaheline kiusamine” oli mainitud 6,8% ulatuses ehk 58 mainingut (vt tabel 21).

Tabel 21. Kategooria „Õpilastevaheline kiusamine” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Õpilasele suunatud	30	3,5%
Õpilaste omavaheline	28	3,3%
Kokku	58	6,8%

Välja on toodud mainingud, kus vastajad kirjeldasid kiusamises osalejate erinevaid rolle, iseloomustades kiusamist kui tegevust, mis on suunatud tavaliselt ühele õpilasele ja toimub õpilaste vahel.

Viimases „Kiusamisega seotute rollid ja suhted” alakategooriat oli mainitud 2,7% ulatuses ehk 23 mainingut (vt tabel 22).

Tabel 22. Alakategooria „Kiusajate ja ohvrite grupp” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Grupp kiusajaid	22	2,6%
Grupp ohvreid	1	0,1%
Kokku	23	2,7%

Alakategoorias on vastajate mainingud seoses kiusamises moodustunud gruppidega, kas siis omavahelise grupi on moodustanud kiusajad või ohvrid.

Õpetajate poolt oli vastustes märgatavalt vähem (~10%) mainitud kiusamise osapoolte tunnuseid, kiusamisele eelnenud sündmusi ja tagajärgi, kiusamisse sekkumist ning ümbrust, kus tegevus aset leiab. Vastavalt sellele moodustati järgnevad kategooriad: „Ohvri ja kiusaja tunnused”, „Kiusamisele eelnenud sündmused ja tagajärjed”, „Sekkumine” ning „Ümbrus”.

Kategooria „Ohvri ja kiusaja tunnused” esines 3,0% ulatuses ehk 26 mainingut (vt tabel 23).

Tabel 23. Kategooria „Ohvri ja kiusaja tunnused” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Ohvri tunnused	20	2,3%
Kiusaja tunnused	6	0,7%
Kokku	26	3,0%

Alakategooriat „Ohvri tunnused” oli mainitud 2,3% ulatuses ehk 20 mainingut (vt tabel 24).

Tabel 24. Alakategooria „Ohvri tunnused” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Erinevus	10	1,2%
Välimus	7	0,8%
Kergesti häiritavus	1	0,1%
Halb majanduslik seis	1	0,1%
Puue	1	0,1%
Kokku	20	2,3%

Alakategooria alla on lisatud mainingud, mis kirjeldavad ohvrit. Näiteks oli iseloomustatud, milline on ohvri välimus või mainitud, et ta on teistest erinev.

„Kiusaja tunnused” oli mainitud 0,7% ulatuses ehk 6 mainingut (vt tabel 25).

Tabel 25. Alakategooria „Kiusaja tunnused” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Viha, vaenulikkus	4	0,5%
Probleemid seoses enesehinnanguga	2	0,2%
Kokku	6	0,7%

Tabelis on kirja pandud vastajate mainingud, mis kirjeldavad kiusajat, iseloomustades tema enesehinnangut ja viha emotsiooni.

Kategooriat „Kiusamisele eelnenud sündmused ja tagajärjed” esines töös 3,9% ulatuses ehk 33 mainingut (vt tabel 26).

Tabel 26. Kategooria „Kiusamisele eelnenud sündmused ja tagajärjed” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Kiusamisele eelnenud sündmused	6	0,7%
Negatiivsed tagajärjed	27	3,2%
Kokku	33	3,9%

Alakategooriat „Kiusamisele eelnenud sündmused” esines 0,7% ulatuses (6 mainingut). Andmeid iseloomustab tabel nr 27.

Tabel 27. Alakategooria „Kiusamisele eelnenud sündmused” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Tüli tekkimine	3	0,4%
Kaebamine	2	0,2%
Eelnevad solvangud	1	0,1%
Kokku	6	0,7%

Alakategoorias on välja toodud mainingud, mille puhul oli uuritav maininud erinevaid sündmusi, mis võivad viia kiusamiseni.

„Negatiivsed tagajärjed” oli 3,2% ulatuses (27 mainingut). Andmeid iseloomustab tabel nr 28.

Tabel 28. Kategooria „Negatiivsed tagajärjed” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Ebameeldivad või ohtlikud olukorrad	5	0,6%
Kannatused, pinge, emotsionaalne kahju	22	2,6%
Kokku	27	3,2%

Tabelisse on kirja pandud vastajate poolt välja toodud mainingud seoses sellega, milliseid negatiivseid tagajärgi võib kiusamine põhjustada.

Vastajad kirjeldasid kiusamisse sekkumist 0,6% ulatuses (5 mainingut). Selle põhjal moodustati kategooria „Sekkumine” (vt tabel 29).

Tabel 29. Kategooria „Sekkumine” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Tõhus meetmete rakendamine	2	0,2%
Kiusatava positsiooni paranemine	1	0,1%
Leppimine	2	0,2%
Kokku	5	0,6%

Kategooria iseloomustab kiusamisse sekkumist, kus vastajad olid maininud meetmete rakendamist kiusamise puhul ning toonud välja ka sekkumise tagajärjed.

Viimase eristava kategooriana moodustati üldkategooria „Ümbrus”, mida esines 3,6% ulatuses ehk 31 mainingut (vt tabel 30).

Tabel 30. Kategooria „Ümbrus” alakategooriate esinemissagedus.

Alakategooriad	Mainingute arv	Esinemissageduse protsent
Kooliümbrus ja kool	11	1,3%
Avalikkus koolis	19	2,2%
Järelvalve puudumine	1	0,1%
Kokku	31	3,6%

Kategoorias on välja toodud mainingud, mis kirjeldavad kiusamise toimumise keskkonda. Näiteks kui uuritav oli vastanud, et kiusamine toimub tavaliselt tunnis õpetaja silme all või hoopis täiskasvanu juuresolekuta.

Kiusamise tõsidus koolis õpetajate hinnangul

Õpetajatelt uuriti, kuidas nad hindavad kiusamise tõsidust koolis seoses kolme järgneva liigiga: õpilastevaheline kiusamine, õpetajate kiusamine õpilaste poolt ja õpetajate kiusamine teiste täiskasvanute poolt koolis.

Tulemuste saamiseks võrreldi õpilastevahelise kiusamise, õpetajate kiusamise õpilaste poolt ja õpetajate omavahelise kiusamise tõsidust, lähtudes õpetajate hinnangust.

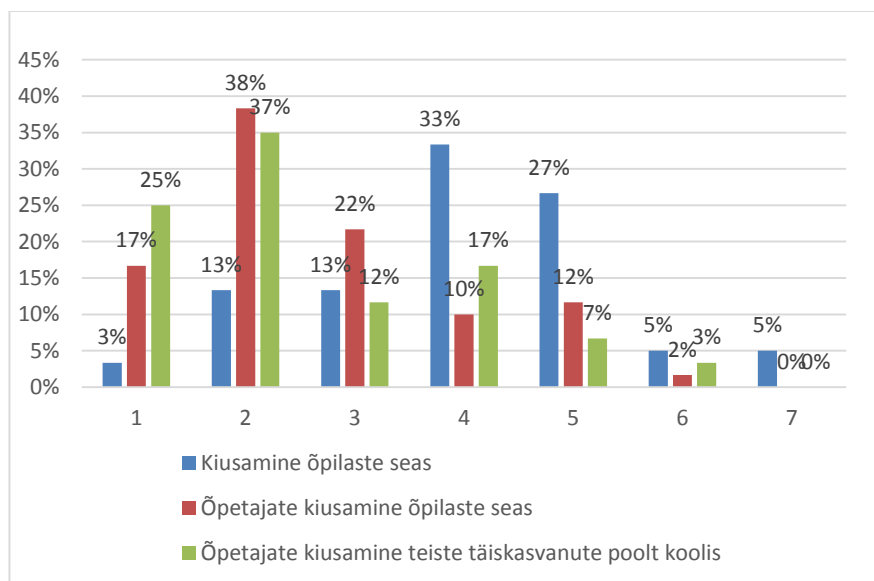
Hinnanguskaaladega seoses tehti nende omavaheline võrdlus, selgitades välja kiusamise liik, mida peeti õpetajate hinnangul kõige tõsisemaks. Küsimustiku teises osas oli esitatud (vt lisa 1) kolm väidet sooses kiusamise erinevate liikidega ning uuritavad pidid vastama 7-palli skaalal lähtudes oma hinnangust antud liigi tõsidusele. „1” tähistas, et kiusamine pole üldse tõsine ja „7” tähistas väga tõsist probleemi.

Saadud tulemusi kirjeldati, tuues välja kiusamise erinevate liikide hinnanguskaalad ja vastajate arvud (vt tabel 31).

Tabel 31. Kiusamise tõsiduse hinnanguskaalasid illustreerivad tabelid.

Hinnang	Vastajate arv Kiusamine õpilaste seas	Vastajate arv Õpetajate kiusamine õpilaste seas	Vastajate arv Õpetajate kiusamine teiste täiskasvanute poolt koolis
1	2	10	15
2	8	23	22
3	8	13	7
4	20	6	10
5	16	7	4
6	3	1	2
7	3	0	0
Kokku	60	60	60

Andmetele tehti protsentuaalne võrdlus, mida illustreerib MS Exceli programmi abil tehtud joonis 2.

Joonis 2. Kiusamise liikide tõsidus vastajate hinnangul.

Selleks, et saada vastust teisele uurimisküsimusele seoses kiusamise tõsidusega koolis, tehti SPSS programmiga Wilcoxon'i test, millega selgitati välja, kas tunnused erinevad üksteisest oluliselt. Testi tehes saadi teada, kas eelnevalt püstitatud hüpotees, et kõige tõsisem kiusamise liik vastajate hinnangul on kiusamine õpilaste seas, saab kinnitust.

Kui võrrelda omavahel kiusamise liikidest õpetajate kiusamist teiste täiskasvanute poolt koolis ja õpetajate kiusamist õpilaste seas, siis selgus, et tõsiduse hinnangutes ei esinenud statistilist erinevust ($p>0,05$, $Z=0,465$).

Võrreldes omavahel õpetajate kiusamist teiste täiskasvanute poolt koolis ning õpilastevahelise kiusamise tõsidust ilmnas õpetajate poolt antud hinnangutes statistiliselt oluline erinevus ($p<0,01$, $Z=0,000$).

Samuti esines statistiliselt oluline erinevus ($p<0,01$, $Z=0,000$), kui võrreldi omavahel õpetajate poolt antud hinnangut seoses kiusamise tõsidusega õpetajate kiusamisega õpilaste poolt ja õpilastevahelise kiusamise seas.

Õpilastevahelise kiusamise, õpetajate kiusamise õpilaste poolt ja õpetajatevahelise kiusamise tunnuste mediaanide ja statistiliselt oluliste erinevuste leidmiseks kasutati Wilcoxon'i testi.

Õpilastevahelise kiusamise puhul oli mediaan kõige kõrgem ($Me=4$). Liikide õpetajate kiusamine õpilaste poolt ($Me=2$) ja õpetajate kiusamine teiste täiskasvanute poolt koolis ($Me=2$) mediaanid kattusid omavahel, kuid erinesid oluliselt õpilastevahelise kiusamise mediaanist, olles märgatavalt madalamad.

Liideti kokku positiivse hinnanguga vastuste protsendid, milleks olid kiusamise tõsidust hindaval skaalal numbrid „5”, „6” ja „7”. Kõige kõrgemalt hinnati õpilastevahelist kiusamist, sest selle hindamisel kasutatud positiivseid hinnanguid esines 36,7%. Õpetajate kiusamine õpilaste poolt oli 23,4% ning õpetajate kiusamine teiste täiskasvanute poolt jäi 26,7% ulatusse.

Wilcoxon'i testi ja mediaanide arvutamise järel sai teha järelduse, et eelnevalt püstitatud hüpotees, mille järgi tõsisem kiusamise liik vastajate hinnangul on kiusamine õpilaste seas võrreldes õpetajate kiusamisega õpilaste poolt ning täiskasvanute omavahelise kiusamisega, sai kinnitust.

Arutelu

Bakalaureusetöös püstitati eesmärk välja selgitada õpetajate hinnangud õpilastevahelise kiusamise ja selle tõsiduse kohta. Eesmärgi täitmiseks kasutati õpetajatele vastamiseks mõeldud ankeetküsimustikku. Küsimustikule vastasid 60 nelja Tallinna üldhariduskooli põhikooli ja gümnaasiumi õpetajat.

Töö teoreetilises osas anti ülevaade kiusamise mõistest, tunnustest, liikidest, kiusamises osalejate rollidest ning koolikiusamise kirjelduse ja tähenduse alastest uurimustest.

Esimene uurimisküsimus: *Välja selgitada, milline on õpilastevahelise kiusamise tähendus ja selle juhu kirjeldus õpetajate jaoks.*

Töö tulemustest selgus, et õpetajate poolt oli kõige rohkem õpilastevahelise kiusamise kirjeldamisel mainitud erinevaid kiusamise liike. Liikidega seoses mainiti kõige enam füüsilist ja verbaalset kiusamist. Füüsilise kiusamise puhul tõid enamik uuritavatest näidetena välja löömise, peksmise ja tõukamise. Verbaalsete näidete puhul mainiti sagedamini mõnitamist, solvamist ning norimist. Vähem mainiti kaudset kiusamist, kuid selle puhul mainisid õpetajad, et sinna alla käivad õpilaste sotsiaalse tõrjutusega seotud probleemid, nagu ohvri tõrjumine või ignoreerimine.

Tulemused kinnitasid varasemaid uuringuid, mis on näidanud, et õpilastevahelise kiusamise iseloomustamisel kaldusid õpetajad rääkima pigem otsesest füüsilise ja verbaalse kiusamise liikidest, jättes välja kaudse agressiooni. Füüsilise kiusamise näidete toomisel mainiti samuti kõige sagedamini lükkamist ja tõukamist (Cheng et al., 2011; Hazler et al., 2001).

Eelnevatest uuringutest selgus, et õpetajad kasutasid kiusamise kirjeldamisel kõige enam mõisteid „füüsiline” ja „emotsionaalne” (Naylor et al., 2006; Boulton, 1997; Lee, 2006; Monks & Smith, 2006). Uurimistöös kasutasid õpetajad õpilastevahelise kiusamise tähenduse puhul mõisteid „verbaalne”, „füüsiline” ning „emotsionaalne”. Mõlemat mõistet mainiti kirjeldustes koos, täpsustades, et verbaalse ja füüsilise kiusamisega kaasneb emotsionaalne, emotsioone tekitav aspekt. Võrreldes varasemaid uuringuid (Naylor et al., 2006; Boulton, 1997; Lee, 2006; Monks & Smith, 2006) ja lõputöö tulemusi, selgus, et kattusid õpetajate selgitused seoses sellega, et kiusamisega ei seostatud eriti teise hüüdnimedega kutsumist ega tagarääkimist. Siiski erines uurimistöös varasemalt läbiviidud uuringutest selle poolest, et tulemustest oli näha, et õpetajad pidasid asjade võtmist kiusamiseks, mainides seda oma kirjeldustes tihedamini kui hüüdnimedega kutsumist ja tagarääkimist. Autor tegi järelduse, et õpetajad ei seosta tagarääkimist ja hüüdnimedega kutsumist kiusamisega, sest ei pea neid tõsiseks.

Tulemustest sai järeldada, et õpilastevahelisele kiusamisele tähenduse andmisel kasutati kõige rohkem kiusamise liikide nimetamist, millest omakorda kõige rohkem kasutati füüsilise ja verbaalse agressiooni mainimist. Autor nägi tulemustest, et neid kahte liiki kirjeldati tihedamini, järeldades, et õpetajad seostavad enamasti füüsilist ja verbaalset agressiooni kiusamisega. Kiusamise otsesed liigid, nagu füüsiline ja verbaalne kiusamine, on õpetajatele lihtsamini kirjeldatavad. Kaudsest kiusamisest, nagu sotsiaalne tõrjumine, ei

pruugi õpetajad teadlikud olla, sest enamalt jaolt ei viibi nad kaudse kiusamise juures, seega võib olla seda raske kirjeldada.

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldamisel kasutasid õpetajad teisenä kõige rohkem kiusamisele kui agressiivsele käitumisele eriomaseid tunnuseid, mille puhul mainiti korduvust ja asümmeetriat. Vähesed õpetajad mainisid, et kiusamine tähendab tahtlikku valu tekitamist, on pidev või et kiusamise puhul on osapooled ebavõrdsed. Siiski näitas nende tunnuste välja toomine õpilastevahelise kiusamise tähenduse kirjeldamisel, et kiusamist osatakse vähesel määral siduda kiusamise osapoolte suhetes väljenduva asümmetria, korduvusega ja tahtliku haiget tegemisega. Toetudes tulemustele võis järeldada, et õpetajad alahindavad kiusamise tunnuseid, näiteks seda, et kiusamine on korduv ja toimub pidevalt. Õpetajad võivad pidada ka ühekordset õpilastevahelist konflikti või tüli kiusamiseks ning võib juhtuda, et nad ei oska tegelikke kiusamise situatsioone märgata ega õigel ajal neisse sekkuda. Varasemad uurimused kinnitavad samuti, et kiusamist defineerides ei osanud õpetajad kasutada kiusaja ja ohvri võimuhete asümmeetria mõistet ega ka korduvust kiusamises (Monks & Smith, 2006).

Uurimistöö tulemused näitasid, et ainult mõned õpetajad mainisid vastustes, milline on nende hoiak kiusamise suhtes, kuidas õpilastevahelisse kiusamise protsessi sekkuda võiks või kas nad on juba sekkunud. Seoses kiusamisse sekkumisega kirjutas Smith (2004) oma uurimuses, et õpetajad ei tunne end täielikult kompetentsetena, et kiusamist märgata ning tõhusalt sekkuda.

Töös tõid mõned vastajad välja negatiivsed tagajärjed, mis kiusamine õpilastele tekitab. Mainiti, et tagajärgedeks võivad olla peamiselt stress, kannatused, emotsionaalne kahju. Autor leidis, et kiusamise tagajärgedena mainiti suuremalt osalt just neid tagajärgi, kuna kiusamisega seostati enamasti erinevaid emotsionaalseid aspekte, nagu stress ja kannatused, mis kiusamisega tavaliselt kaasneda võivad. Varasemate uuringute puhul on mainitud peamiselt psühholoogilist ja emotsionaalset valu, mida kiusamine ohvrile tekitada võib (Naylor et al., 2006; Boulton, 1997; Lee, 2006; Monks & Smith, 2006).

Kiusamisega seotud rollide puhul mainisid õpetajad enamjaolt ainult ohvrit ja kiusajat. Mõni üksik vastaja oli välja toonud ka kõrvalseisja rolli. Võis järeldada, et õpetajad mainisid valdavalt ainult õpilastevahelise kiusamisega seoses osalejate põhirolle – kiusajat ja ohvrit, kuna ei toonud reeglina välja kõrvalseisjate rolli ega seda, kui suur on kõrvalseisjate roll seoses kiusamisse sekkumise või selle ärahoidmisega. Eelnevad uurimused on kinnitanud, et kiusamist defineerides ei kipu õpetajad mainima kiusamisega seostuvaid erinevaid rolle. Vähesed õpetajad, kes kirjeldasid kiusamisega seotud rolle, mainisid suuremas osas kiusajat ja vahel ka ohvrit, kuid harva kõrvalseisjaid (Monks et al., 2003).

Seoses ümbruse kirjeldamisega, kus kiusamine aset leiab, oli vähe ülestähendusi. Sai järeldada, et see aspekt kiusamisest on väiksema kaaluga kiusamise kirjelduste puhul. Õpetajad, kes ümbrust mainisid, tõid välja, et kiusamine toimub enamikul juhtudel avalikult, klassikaaslaste või täiskasvanu juuresolekul. Sarnane tulemus selgus varasemast uuringust, milles kirjutati, et õpetajad ei tea enamasti kohti, kus kiusamine aset leiab (Monks et al., 2003). Autor tegi järelduse, et õpetajate kirjeldustes ei kajastunud see, et kiusamine võib toimuda kooliterritooriumil – nii sees kui ka väljas – kasvõi peale tunde.

Esimese uurimisküsimuse tulemuste põhjal sai järeldada, et õpetajatel peaks olema rohkem teadlikkust kiusamisega seotud erinevate tunnuste kohta, et käsitleda paremini kiusamisega seotud küsimusi.

Mitmetes teistes uuringutes on samuti leitud, et kiusamise mõiste defineerimisel ollakse ühekülgne ning alahinnatakse kiusamise ohtu ja võimalikke tagajärgi. Õpetajad ei osanud kiusamist märgata ega sekkuda paljudes olukordades, kus oleks see vajalik, ning seetõttu jäi negatiivne käitumine märkamata (Monks & Smith, 2006; Friesen et al., 2008; Menesini & Smith, 2002).

Yoon (2004) kirjutas, kui tähtis on, et õpetaja mõistaks enda rolli seoses sellega, kui palju saavad nad õpilastevahelist kiusamist ennetada ja sellesse sekkuda. Kui tõsta õpetajate teadlikkust seoses kiusamisega, paraneb ka nende arusaam sellest kui oluline on nende panus kiusamisse sekkumisel (Dake et al., 2003; Yoon, 2004).

Lähtudes töö uurimistulemustest võivad edaspidised soovitused seoses õpilastevahelise kiusamisega olla, et õpetajad peaksid tõstma enda teadlikkust seoses koolikiusamise temaatikaga. Kiusamise ennetamine ja sellesse sekkumine ei sõltu ainult õpetajatest. Olulise panuse saab anda ka kooli juhtkond. Nemad peavad olema toetavad ja positiivselt meelestatud seoses kiusamise vähendamisega. Lahenduseks võivad olla erinevate kursuste läbiviimine koolides, mille puhul kooli juhtkond julgustab õpetajaid nendes osalema. Kursustel saaksid pedagoogid rohkem informatsiooni nii kiusamise temaatika kui ka selle kohta, kuidas kiusamisse sekkuda ja seda ennetada. Kui õpetajad oskavad kiusamise tähendust defineerida, siis oskavad nad paremini märgata ning rääkida sellest ka oma õpilastele. Oluline on koostöö kooli juhtkonna, õpetajate, õpilaste ning lastevanemate vahel.

Teine uurimisküsimus: *Välja selgitada, milline on õpetajate hinnang kiusamise tõsidusele koolis.*

Teise uurimisküsimusega seoses paluti õpetajatel võrrelda erinevaid kiusamise liike ning anda hinnang seoses sellega, millist liiki kiusamist peetakse koolis kõige tõsisemaks.

Uurija võrdles õpilastevahelist kiusamist, õpetajate kiusamist õpilaste poolt ja õpetajate kiusamist teiste täiskasvanute poolt koolis.

Hüpotees: Õpilastevaheline kiusamine on õpetajate arvates tõsisem kiusamise liik kui õpetajate kiusamine õpilaste poolt ja õpetajate kiusamine teiste täiskasvanute poolt koolis.

Esines statistiliselt oluline erinevus õpilastevahelise kiusamise ning teise kahe kiusamise liigi – õpetajate kiusamine õpilaste poolt ja õpetaja kiusamine teiste täiskasvanute poolt koolis – vahel. Seoses õpilastevahelise kiusamisega esines positiivsete hinnangutega vastuste protsente 36,7%, kuid teise kahe liigi positiivsete vastuste protsent jäi alla 30%.

Uurimistulemused näitasid, et õpetajad hindavad kõige tõsisemaks kiusamise liigiks õpilastevahelist kiusamist, võrreldes seda õpetajate kiusamisega õpilaste poolt ja õpetajate kiusamisega teiste täiskasvanute poolt koolis. Õpilastevahelist kiusamist peeti peamiseks probleemiks koolis. Sai järeldada, et püstitatud hüpotees leidis kinnitust.

Mitmed teised varasemad uuringud on samuti näidanud, et õpetajad identifitseerivad kiusamist kui peamist probleemi koolis. Kiusamise all mõeldakse enamasti just õpilastevahelist kiusamist (Harris & Willoughby, 2003; Dake et al., 2003). Bilgin ja Kartal (2008) lisasid juurde, et õpilastevahelist kiusamist peetakse kõige levinumaks koolivägivalla vormiks, mis õpetajate arvates mõjutab negatiivselt nii koolikeskkonda kui ka õppimisprotsessi.

Kokkuvõttena saab väita, et tõsisemaks probleemiks peetakse õpilastevahelist kiusamist, võrreldes seda õpetajate kiusamisega õpilaste poolt ja õpetajate kiusamisega teiste täiskasvanute poolt koolis. Sealjuures ei tohiks teisi kiusamise liike ignoreerida ega pidada ebaolulisteks. Peaks tegelema ka teiste kiusamise liikidega, osates neid märgata ning osates ka nendesse sekkuda, et tagada koolis sobiv õpikeskkond, kus oleks õpilastel turvaline olla.

Töö piirangud

Bakalaurerusetöö puhul oli tegu ainult nelja erineva Tallinna kooli küsitlemisega, kus vastajaks oli kokku 60 õpetajat. Edaspidi oleks otstarbekas töösse kaasata suurem valim, sest siis saaks rohkem informatsiooni selle kohta, kuidas Eesti erinevate linnade õpetajad koolikiusamist kirjeldavad ning kas nad näevad selle mõiste tähendust selgesti või keeruliselt defineeritavana.

Lõputöös uuriti õpetajatelt, kuidas nad kirjeldavad õpilastevahelist kiusamist ning millist kiusamise liiki hinnatakse kõige tõsisemaks. Kuna koolikiusamise temaatika on lai, siis saaks seda veelgi põhjalikumalt uurida, uurides näiteks õpetajatelt koolikiusamisse sekkumise

ning teiste kiusamise liikide kohta.

Töö praktiline väärtus

Lõputöös saadud tulemusi saab edaspidi rakendada selleks, et saada rohkem teavet, kuidas Eesti koolide õpetajad kirjeldavad kiusamist, kuidas nad oskavad seda mõistet seletada ning kas nad leiavad ennast piisavalt pädevatena, et kiusamist ära tunda ning sellesse sekkuda. Toetudes uurimistulemustele saab järeldada, kas õpetajatele peaks rohkem kiusamisest rääkima ning kuidas saaks neid julgustada kiusamist ennetama ja protsessi sekkuma.

Edaspidistes uuringutes, mis on seotud õpilastevahelise kiusamise kirjeldamisega, saab kasutada sama ankeeti, mis koostati käesolevaks bakalaureusetööks.

Kokkuvõte

Pealkiri: Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus õpetajate hinnangul

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada õpetajate hinnangud õpilastevahelise kiusamise ja selle tõsiduse kohta.

Töö käigus tehti empiiriline uurimus Tallinna nelja üldhariduskooli põhikooli- ja gümnaasimi õpetajate seas (N=60), milleks kasutati paber kandjal olevat ankeeti.

Uurimuse tulemustes ilmnes, et õpilastevahelise kiusamise kirjeldustes mainisid õpetajad enamasti füüsilist ja verbaalset kiusamist. Peale nende kahe agressiooni liigi mainiti teistest tunnustest märgatavalt rohkem kaudset kiusamist ning asümmeetriat kiusaja ja ohvri vahelistes suhetes. Selgus, et õpetajad ei kaldu seostama mõningaid kiusamist iseloomustavaid tunnuseid kiusamisega, nagu näiteks korduvust, kiusamise tahtlikkust ja kiusamisega seotud erinevaid rolle. Kaudse kiusamise puhul töid õpetajad välja, et selle alla käivad õpilaste sotsiaalse tõrjutusega seotud probleemid.

Ilmsesid statistiliselt olulised erinevused, kui võrreldi õpilastevahelist kiusamist, õpetajate kiusamist õpilaste poolt ning õpetajate kiusamist teiste täiskasvanute poolt koolis. Selgus, et õpetajad hindasid kõige tõsisemaks kiusamise liigiks õpilastevahelist kiusamist, pidades seda suuremaks probleemiks kui õpetajate ja õpilastevahelist või täiskasvanutevahelist kiusamist.

Summary

Title: Teachers' assessment on bullying between students

The aim of the research was to find out teachers' assessment on bullying between students and the seriousness of this problem.

An empiric study among teachers (N=60) in four of Tallinn's general basic- and high schools was conducted by using a paper-pencil questionnaire.

Based on the study, it was found that most commonly, teachers mentioned physical and verbal bullying when describing pupil to pupil bullying. Besides the two main forms of aggression, indirect bullying and asymmetry between the bully and the victim were mentioned noticeably more than other definitions. It appeared, that teachers do not associate some of the characteristics of pupil to pupil bullying, for example recurrence, willfulness and different roles associated with bullying. In relation to indirect bullying, teachers mentioned students problems related to social exclusion.

Statistically significant differences occurred between teachers' evaluations of pupil to pupil bullying, teachers-to-teacher bullying and student-to-teacher bullying. It was found, based on the opinions of teachers who took part in the study, that pupil to pupil bullying is more serious than teachers being bullied by pupils or bullying between teachers.

Tänuõnad

Bakalaureusetöö autor tänab koolide juhtkondi ning õpetajaid, kes uuringust osa võtsid ning tegid töö eesmärgi saavutamise võimalikuks. Lisaks soovib autor tänada kõiki, kes innustasid ning toetasid teda lõputöö koostamise ajal, eriti juhendajat.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri

Kuupäev

Kasutatud kirjandus

- Aim, A. (2011). *Kiusamise tähendus ja kiusamise ärahoidmise võimalused 5-6, 7-8 ja 10-11 aastaste laste hinnangul*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Bauman, S., & Del Rio, A. (2005). Knowledge and beliefs about bullying in schools: comparing pre-service teachers in the United States and the United Kingdom. *School Psychology International*, 26, 428–442.
- Bauman, S., & Del Rio, A. (2006). Preservice teachers' response to bullying scenarios: Comparing physical, verbal, and relational bullying. *Journal of Educational Psychology*, 98, 219–231.
- Bilgin, A., & Kartal, H. (2008). Bullying in elementary schools: From the perspectives of the students, the teachers and the parents. *Elementary Education Online*, 7(2), 485-495.
- Blain-Arcaro, C., Smith, J. D., Cunningham, C. E., Vaillancourt, T., & Rimas, H. (2012). Contextual attributes of indirect bullying situations that influence teachers' decisions to intervene. *Journal of School Violence*, 11(3), 226–245.
- Boulton, M. J. (1997). Teachers' views on bullying definitions, attitudes and ability to cope. *British Journal of Educational Psychology*, 67, 223-233.
- Cheng, Y., Chen, L., Ho, H., & Cheng, C. (2011). Definitions of school bullying in Taiwan: A comparison of multiple perspectives. *School Psychology International*, 32(3), 227-243.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. London: Routledge/ Falmer.
- Cook, R. C. (2010). Predictors of Bullying and Victimization in Childhood and Adolescence: A Meta-analytic Investigation. *School Psychology Quarterly*, 25(2), 65-83.
- Dake, J. A., Price, J. H., Telljohann, S. K., & Funk, J. B. (2003). Teacher Perceptions and Practices Regarding School Bullying Prevention. *Journal of School Health*, 73, 347–349.
- Farrington, D. 1993. Understanding and preventing bullying. In M. Tonry (Ed.), *Crime and Justice: A Review of Research*, 17. Chicago: University of Chicago Press.
- Fekkes, M., Pijpers, F. I. M., & Verloove-Vanhorick, S. P. (2005). Bullying: Who does what, when, and where? *Health Education Research*, 20(1), 81-91.
- Friesen, A., Holmqvist, K., & Oscarsson, D. (2008). 13-year-olds' perception of bullying: definitions, reasons for victimisation and experience of adults' response. *Educational Studies*, 34(2), 105-117.

- Gültekin, Z. (2003). *A study of developing the scale of the identification of peer-bullying*. Unpublished master's thesis. Hacettepe University, Institute of Social Sciences, Ankara, Turkey.
- Gün, N., & Koç, S. (2006). *Self-esteem: What is your rating among priorities?* Istanbul: Kuraldışı Publications.
- Harris, S., and Willoughby, W. (2003). Teacher Perceptions of Student Bullying Behaviors. *ERS Spectrum*, 21(3), 11-18.
- Hazler, R. J., Miller, D. L., Carney, J. V., & Green, S. (2001). Adult recognition of school bullying situations. *Educational Research*, 43, 133-146.
- Heinemann, P. P. (1973). *Bullying: Group violence among children and adults*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Hektner, J. M., & Swenson, C. A. (2012). Links from teacher beliefs to peer victimization and bystander intervention: Tests of mediating processes. *Journal of Early Adolescence*, 32, 516-536.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Kirjastus Medicina.
- Holt, M., Keyes, M., & Koenig, B. (2011). Teachers' attitudes toward bullying. In D. L. Espelage, & S. M. Swearer, (Eds.). *Bullying in North American schools* (lk 119-131). NY: Routledge.
- Houndoumadi, A., & Pateraki, L. (2001). Bullying and bullies in Greek elementary schools: pupils' attitudes and teachers'/parents' awareness. *Educational Review*, 53, 19-26.
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Külastatud aadressil aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>.
- Kõiv, K., & Kraav, I. (2001). *Sotsiaalpedagoogilised probleemid üldhariduskoolis*. Tartu: OÜ Vali Press trükikoda.
- Kõiv, K. (2003). Koolikiusamine ja –vägivald kui antisotsiaalse käitumise alaliigid. *Antisotsiaalse käitumisega õpilased III osa* (lk 9-27). Tartu: OÜ Vali Press Trükikoda.
- Kõiv, K. (2006). *Kiusamiskäitumise mitu tahku*. Tartu: OÜ Vali Press Trükikoda.
- Kochenderfer-Ladd, B., & Pelletier, M. E. (2008). Teachers' Views and Beliefs About Bullying: Influences on Classroom Management Strategies and Students' Coping With Peer Victimization. *Journal of School Psychology*, 46, 31–453.
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ Infotrükk: Tallinn.
- Lee, Chris. (2006). Exploring teachers' definitions of bullying. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 11(1), 61 – 75.

- Maunder, R., Harrop, A., & Tattersall, A. J. (2010). Pupil and staff perceptions of bullying in secondary schools: comparing behavioural definitions and their perceived seriousness. *Educational Research*, 52(3), 263-282.
- Menesini, E., & Smith, P. K. (2002). Attribution of meanings to terms related to bullying: A comparison between teacher`s and pupil`s perspectives in Italy. *European Journal of Psychology of Education*, 17(4), 393-406.
- Migliaccio, T. (2015). Teacher Engagement with Bullying: Managing an Identity within a School. *Sociological Spectrum*, 35(1), 84-108.
- Milsom, A., & Gallo, L. L. (2006). Bullying in middle schools: Prevention and intervention. *Middle School Journal*, 37, 12-19.
- Monks, C. P., Smith, P. K., & Swettenham, J. (2003). Aggressors, Victims, and Defenders in Preschool: Peer, Self-, and Teacher Reports. *Merrill-Palmer Quarterly*, 49(4), 453-467.
- Monks, C. P., & Smith, P. K. (2006). Definitions of bullying: age differences in understanding of the term, and the role experience. *British journal of Developmental Psychology*, 24, 801-821.
- Naylor, P., Cowie, H., Cossin, F., Bettencourt, R., & Lemme, F. (2006). Teachers' and Pupils' definitions of bullying. *British Journal of Educational Psychology*, 76, 553-576.
- Olweus, D. (1978). *Aggression in the schools: Bullies and whipping boys*. Washington, DC: Hemisphere Press (Wiley).
- Olweus, D. (1991). Bully/victim problems among school children: Basic facts and effects of a school based intervention program. In D. J. Pepler, & K. H. Rubin (Eds.), *The development of childhood aggression* (lk 411-446). London: Lawrence Erlbaum.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we can do*. Oxford, U.K: Blackwell.
- Olweus, D. (1994a). Bullying at school: Long-term outcomes for the victims and an effective school based intervention program. In L. R. Huesmann (Ed.), *Aggressive behavior: Current perspectives* (lk 97-130). New York: Plenum Press.
- Olweus, D. (1994b). Annotation: Bullying at school: Basic facts and effects of a school-based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35, 1171-1190.
- Olweus, D. (1999). Sweden. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, & P. Slee (Eds.), *The nature of school bullying: A cross-national perspective* (lk 7-27). New York: Routledge.
- Paron, K. (2014). Lõimigem kiusamisvastased programmid kooli väärtuskasvatusse. *Õpetajateleht*. Külastatud aadressil <http://opleht.ee/18317-loimigem-kiusamisvastased-programmid-kooli-vaartuskasvatusse>.

- Pellegrini, A. D., & Blarchford, P. (2000). *The child at school: Interactions with peers and teachers*. London: Arnold.
- Rigby, K. (2003). *Bullying among young children: A guide for parents*. Australian Government Attorney-General's Department.
- Sahin, M. (2010). Teachers' Perceptions of Bullying in High Schools: A Turkish Study. *Social Behavior and Personality Journal*, 38(1), 127-142.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Osterman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behaviour*, 22, 1-15.
- Slee, P. T. (2003). Violence in schools: An Australian commentary. In P. K. Smith (Ed.), *Violence in school: The response in Europe*. London and New York: RoutledgeFalmer, 301-316.
- Smith, P. K. (1991). The silent nightmare: bullying and victimisation in school peer groups. *The Psychologist*, 4, 243-248.
- Smith P. K., & Sharp, S. (1994). The problem of school bullying. In P. K. Smith, & S. Sharp (Eds.), *School bullying: insights and perspectives*. London: Routledge.
- Smith, P.K., Cowie, H., Olafsson, R. F., & Liefhoghe, A. P. D. (2002). Definitions of bullying: A comparison of terms used, and age and gender differences, in fourteen-country international comparison. *Child Development*, 73(4), 1119-1133.
- Smith, P. K. (2004). Bullying: Recent developments. *Child and Adolescent Mental Health*, 9(3), 98-103.
- Sullivan. K, Cleary. M., Sullivan. G. (2004). *Kiusamine koolis*. AS Atlex.
- Swain, J. 1998. What does bullying really mean? *Educational Research*, 40, 358–364.
- Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2008). Bullying: Short-term and long-term effects, and the importance of Defiance Theory in explanation and prevention. *Victims and Offenders*, 3, 289–312.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Yoneyama, S., & Naito, A. (2003). Problems with the Paradigm: the School as a Factor in Understanding Bullying. *British Journal of Sociology of Education*, 24, 315.
- Yoon, J. S., & Kerber, K. (2003). Bullying elementary teachers' attitudes and intervention strategies. *Research in Education*, 69, 27–35.
- Yoon, J. S. (2004). Predicting Teacher Interventions in Bullying Situations. *Education & Treatment of Children*, 27, 37–45.

Lisad

Lisa 1. Uurimisinstrument

Lugupeetud õpetaja!

Palun Teie kaasabi ankeedis olevate küsimustele vastamisega. Olen lõpetanud Tallinna Nõmme Gümnaasiumi 2013. aastal ja hetkel olen lõpetamas Tartu Ülikooli humanitaar- ja sotsiaالainete õpetamise eriala. Kavandatava teadusuurimuse eesmärk lõputöö raames on välja selgitada kiusamise olemus õpetajate hinnangul seoses selle tähenduse ja tõsidusega koolis. Küsimustik on anonüümne ning sellele vastamine võtab 10 kuni 15 minutit. Täna, et aitate mul läbi viia uurimust!

Ette tänades

Pille-Riin Parts TÜ haridusinstituudi üliõpilane pilleparts@gmail.com

Juhendaja TÜ haridusinstituudi dotsent Kristi Kõiv kristi.koiv@ut.ee

I osa. KOOLIKIUSAMINE

Palun vastake vabas vormis lähtudes Teie individuaalsest arvamusest antud teema kohta.

1. Mida Teie arvates tähendab kiusamine õpilaste seas?

2. Palun tooge näide selle kohta kui on tegemist õpilastevahelise kiusamisega.

II osa. KIUSAMISE TÕSIDUS

Palun tehke joon alla lähtudes enda hinnangust kiusamise tõsidusele koolis.

1. Kui tõsine on Teie arvates kiusamine õpilaste seas?

Ei ole üldse tõsine 1-2-3-4-5-6-7 Väga tõsine

2. Kui tõsine on Teie arvates õpetajate kiusamine õpilaste poolt?

Ei ole üldse tõsine 1-2-3-4-5-6-7 Väga tõsine

3. Kui tõsine on Teie arvates õpetajate kiusamine teiste täiskasvanute poolt koolis?

Ei ole üldse tõsine 1-2-3-4-5-6-7 Väga tõsine

III osa. TAUSTAINFORMATSIOON

Sugu:

Vanus:

Ametikoht:

Tööstaaž õpetajana:

Vajadusel kommentaaride või ettepanekute esitamine:

Täname koostöö eest!

Lisa 2. Näited kategoriseerimise kohta

Tabel 32. Õpilastevahelise kiusamise hinnangute kodeerimisjuhend.

Kategooria	Alakategooria	Selgitus	Kood	Näiteid tööst
Kiusamise liigid	Füüsiline agressioon	<i>Kategooria alla kuuluvad mainingud, mis iseloomustavad füüsilist vägivalda/agressiooni. Näiteks: lükkamine, tõukamine, kallale minek, peksmine.</i>	füüsiline-vägivald	Kiusamine on <u>füüsiline vägivald</u> . (U 8.13) <u>Füüsiline agressioon</u> ja verbaalne ka. (U 10.7)
			löömine, peksmine jt tõsised vägivalla liigid	Õpilane <u>lööb</u> teisele õpilasele jalaga kõhtu. (U 10.3) Ohvri erinevus võib viia <u>klobimiseni</u> , lükkamiseni, <u>kallale minekuni</u> või <u>peksmiseni</u> . (U 3.14) <u>Kakeldakse</u> , peidetakse asju. (U 3.21) Ohvrit <u>hammustati</u> . (U 8.13) Toimub füüsiline kiusamine, ohvrile <u>sülitatakse</u> peale. (U 3.10)
			lükkamine, tõukamine	<u>Sikutati</u> juustest. (U 8.13) Kedagi <u>torgitakse</u> . (U 3.6) Toimus <u>tõuklemine</u> , poiss komistas ja kukkus ning sai randmeluu mõra. (U 10.6) Tunni ajal õpilane <u>togib</u> alatasa oma ees istuvat õpilast. (U 3.6) Tuleb ette ka füüsilist kiusamist - <u>müksamist</u> . (U 3.17)
			luuramine, tagaajamine	Toimub õpilaste igapäevane omavaheline <u>nägelus</u> . (U 8.6) Nt <u>tagaajamine</u> , <u>luuramine</u> , kui üks osapooltest seda ei soovi. (U 3.20) Õpilased <u>tassivad</u> teise õpilase kraanikausi juurde ja pritsivad ta märjaks. (U 8.1) Kaasõpilase asjades soriti. (U 8.7)
	Verbaalne agressioon	<i>Kategooria alla kuuluvad mainingud, mis iseloomustavad mittefüüsilist</i>	verbaalne-vägivald	Kiusamine on <u>verbaalsel teel välja öeldu</u> . (U 8.11) Kiusamine on <u>sõnaline vägivald</u> . (U 8.13)

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus

		<i>verbaalset vägivalda/agressiooni.</i> <i>Näiteks: laimamine, ilkumine, solvamine, pilkamine.</i>	mõnitamine, solvamine jt tõsised verbaalse vägivalda liigid	Toimub õpilase <u>mõnitamine</u> otse. (U 8.13) Õpilase poole <u>loobitakse</u> negatiivseid solvanguid, tõsiselt <u>solvatakse</u> . (U 3.9) Toimub ohvri põhjusteta <u>süüdistamine</u> . (U 8.10)
			sõnavahetus, halvasti ütlemine	Vaimse kiusu puhul <u>toimub</u> <u>vanade asjade kordamine/välja toomine</u> . (U 3.5) Keegi <u>teeb</u> teise kohta pidevalt <u>inetuid märkusi</u> . (U 10.8) <u>Saadetakse</u> teineteist teatud ebaviisakatesse kohtadesse. (U 8.10) Tunnis õpilane <u>kommenteerib</u> halvustavalt kogu aeg teise vastust. (U 3.6) Kiusamine tähendab seda, et õpilast <u>halvustatakse</u> regulaarselt. (U 3.15)
			hüüdnimede andmine ja kasutamine	Toimub pidev <u>hüüdnimede andmine</u> . (U 10.4) Toimus pahatahtlik <u>hüüdnimede kasutamine</u> . (U 8.9)
			narrimine, norimine	<u>Naerdakse</u> teise ebaõnnestumise puhul. (U 3.10) Õpilast <u>naeruvääristatakse</u> kõikide ees. (U 3.10) Tüdruk kannab vanamoelisi riideid, <u>noritakse</u> , et miks normaalseid riideid ei kannab. (U 3.11) Toimub õpilase <u>narritamine, narrimine</u> . (U 3.12)
	Füüsiline ja verbaalne agressioon	<i>Kategooria alla kuuluvad mainingud, kus uuritav on vastamisel kasutanud erinevaid mõisteid seoses füüsilise ja verbaalse vägivalda/agres-</i>	füüsiline ja verbaalne agressioon	Kiusamine on <u>füüsiline ja vaimne</u> . (U 8.2) Kiusamine on teiste õpilaste asetamine ebamugavasse, alandavasse või ohtlikkusse olukorda, seda nii <u>füüsiliselt kui ka psühholoogiliselt</u> . (U 3.3) Kiusamine on <u>emotsionaalne</u> agressioon. (U 3.6)

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus

		<i>siooniga. Näiteks: füüsiline ja vaimne, füüsiline ja verbaalne, emotsionaalne agressioon.</i>		See on <u>füüsiline ja verbaalne, sõnaline tegevus.</u> (U 8.5)
	Kaudne	<i>Kategooria alla kuuluvad mainingud, mis iseloomustavad kaudset vägivalda. Näiteks: mittemärkamine, mittesuhitlemine, koostööst keeldumine, tagarääkimine, eiramine.</i>	kaudne	Kiusamine võib olla <u>kaudne</u> ehk <u>vaikiv</u> , näiteks ignoreerimine ja õpilase eiramine. (U 3.11)
			tõrjumine ja mittekaasamine	Õpilast ei võeta oma seltsi, rühmatööde puhul üritatakse mitte oma rühma võtta. (U 8.3) Ei kutsuta kohvikusse ega sünnipäevadele. (U 3.5) Kellegagi koostööst keeldumine. (U 3.12) Samuti püüe näidata oma üleolekut nii et teisega mittearvestatakse. (U 3.22)
			tagarääkimine	Kellestki <u>kujundatakse</u> teadlikult <u>negatiivset pilti</u> , rühmitatakse teatud arvamuse kandjaks. (U 8.2) Toimub kirjavahetus kiusatava nähes. (U 3.9) Õpilase kohta <u>levitatakse</u> pidevalt <u>kuulujutte</u> . (U 3.9) Ohvri erinevuste <u>mitteaktsepteerimine</u> . (U 3.18) Toimub õpilase selja taga <u>sosistamine</u> . (U 3.19) Emotsionaalne vägivald on lisaks verbaalsele ka <u>laimamine</u> . (U 3.23)
			ignoreerimine	Kiusamine tähendab, et kedagi ei võeta omaks ja <u>ignoreeritakse</u> . (U 3.2) Õpilasele ei öelda meelega teateid edasi. (U 3.4) Klassikaaslast <u>välditakse ja tõugatakse eemale</u> . (U 3.7) Kui ühte õpilast <u>tõrjutakse</u> , rünnatakse. (U 3.7)
			asjade lõhkumine	Toimub õpilase <u>asjade lõhkumine</u> . (U 3.3)
			asjade loopimine	Võtab asja ära ja <u>viskab</u> aknast alla. (U 10.5) Riietusruumis ei lasta riietuda ja <u>loobitakse asju</u> . (U 8.3)
	Asjade lõhkumine	<i>Kategooria alla kuuluvad mainingud, mis iseloomustavad materiaalsele asjadele suunatud vägivalda. Näiteks: asjade loopimine, märkajks tegemine, viskamine, peitmine.</i>	asjade	Võtab asja ja <u>sodib teise</u>

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus

			rikkumine	omandit ehk siis rikub seda. (U 10.5) Õpilased tassivad teise õpilase kraanikausi juurde ja <u>pritsivad ta märjaks</u> . (U 8.1) Kaasõpilase <u>asjades soriti</u> . (U 8.7)
			asjade võtmine	<u>Võtab asja ära</u> ja viskab aknast alla. (U 10.5) Õpilaste grupp <u>peidab ära teise õpilase koolikoti</u> . (U 8.1) Nõuab ja <u>võtab õpilaselt tema kodutöö ja taskuraha</u> . (U 3.9)
	Küberkiusamine	<i>Kategooria alla kuuluvad mainingud, mis iseloomustavad küberkiusamist ja sellega seotud tehnilisi vahendeid. Näiteks kui uuritav on kirjeldanud, et kiusamine toimub netivahendusel, kus levitatakse ohvrile loata pilte.</i>	küberkiusamise vahendid	<u>Internetivahendusel</u> saadetakse solvavaid kirju. (U 8.3) Toimub norimine <u>suhtlusvõrgustikes</u> . (U 8.6) <u>Sotsiaalmeedia kaudu</u> toimub norimine ja mõnitamine. (U 8.13) Saadetakse halvustavaid <u>SMS-e</u> . (U 3.21)
			kaudne sotsiaalne küberkiusamine	Tahtlikult sotsiaalmeedias <u>lubatatute piltide ja videote ülespanek</u> . (U 10.7) Internetis <u>tehakse</u> teisele inimesele <u>varikontosid</u> . (U 3.9)
			otsene verbaalne küberkiusamine	Internetis saadetakse solvavaid <u>kirju ja teateid</u> . (U 8.3) Internetis Facebookis <u>räägitakse taga</u> . (U 3.5)
Kiusamise olemus: agressioon, korduvus, asümmeetria suhetes, negatiivne käitumine ja hoiak seoses kiusamisega	Agressioon	<i>Kategooria puhul on kirja pandud mainingud, kus on vastatud, et kiusamine on tahtlik haiget tegemine või valu tekitamine ohvrile ning kiusamine on sihipärane, sihilik, teadlik.</i>	tahtlik haiget ja valu tekitamine	Kiusamine on sõnaline kui füüsiline <u>haiget tegemine</u> kaaslaslele. (U 8.8) Õpilane ütles, et tal <u>kästi</u> jalanõud jalast võtta. (U 8.12) Kiusamine on <u>sihipärane</u> tegevus. (U 3.8) <u>Teadlikult tekitatakse</u> ohvrile <u>valu, hingedpiinu</u> . (8.2)
	Korduvus	<i>Kategooria alla kuuluvad mainingud, mis iseloomustavad korduvat agressiivset käitumist. Näiteks on mainitud, et</i>	pidev	Keegi teeb teise kohta <u>pidevalt</u> inetuid märkusi. (U 10.8) Kiusamine on enamasti <u>pikemaajaline</u> . (U 8.2) Toimub <u>korduv</u> asjade peitmine. (U 8.3) Kiusamine on <u>süsteemiline</u> vägivald. (U 8.4)

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus

		<i>kiusamine on pidev, pikemaajaline, süstemaatiline tegevus. Kategooriasse on lisatud ka mainingud, kus uuritav on vastanud, et kiusamise puhul on tegemist ühe kordse käitumisjuhuga.</i>		Kiusamine on see, et õpilast halvustatakse <u>regulaarselt</u> . (U 3.15)
			igapäevane	Toimub <u>igapäevane</u> mõnitamine. (U 10.7)
			ühekordne	Kiusamine võib olla <u>ühekordne</u> , eristi füüsilise ahistamise korral. (U 8.2)
	Asümmeetria suhetes	<i>Kategooria alla kuuluvad mainingud, mis iseloomustavad võimu tasakaalutust ohvri ja kiusaja vahelises suhtes. Näiteks kui kiusaja ehk tugevam pool astub ohvri ehk nõrgema vastu või on tegu teise alandamise, halvustamisega.</i>	üleolek suhetes	Noritakse lihtsalt sellepärast, et arvatakse, et <u>keegi on parem</u> sellest, keda noritakse. (U 10.7) Toimub igapäevane mõnitamine nautides teise reaktsiooni ja <u>üleolekut tema suhtes</u> . (U 10.7) Kiusamise puhul <u>pole tegemist võrdne-võrdse suhtega</u> , vaid kiusajad on <u>ülevolevad ja ülevalt-alla vaatajad</u> . (U 8.12)
			kiusajapoolne võim	Toimub <u>kiusaja poolne ego-soovi-tahte realiseerimine</u> kaaslaste vastase ahistamisega. (U 10.4). Füüsiline kiusu puhul <u>pane</u> <u>kiusaja oma jõu-kiiruse-osavuse maksma</u> . (U 3.5)
			alandamine	Toimus õpilaste <u>alavääristamine</u> teiste õpilaste poolt. (U 10.6) Kiusamine <u>alandab</u> ohvri väärikust. (U 8.9)
			halvasti tundma panemine	Üks õpilane <u>pane</u> <u>meelega</u> teise õpilase end <u>halvasti tundma</u> . (U 10.3)
			ohvri reaktsiooni nautimine	Toimub igapäevane mõnitamine <u>nautides teise reaktsiooni</u> ja üleolekut tema suhtes. (U 10.7)
	Negatiivne käitumine	<i>Kategooria all on välja toodud mainingud, mis on seotud vastajate poolt nimetanud negatiivsete tegusõnadega, mis</i>	kiusamine	Kiusamine on <u>kiusamine</u> , <u>kiusu</u> põhjustamine. (U 3.11)
			tegevus	Kiusamine on <u>igasugune tegevus</u> , mis on tehtule ebameeldiv. (U 8.9)
			mõjutamine	Toimub õpilase

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus

		<i>iseloomustavad kiusamist. Näiteks: terroriseerimine, ahistamine, liiga tegemine.</i>		<u>psühholoogiline mõjutamine.</u> (U 3.3)
			ahistamine	Teise õpilase <u>terroriseerimine.</u> (U 3.1) Kiusamine on vaimne kui füüsiline <u>ahistamine.</u> (U 3.6)
			mittesoovitud käitumine	Kaasõpilased hakkavad sõnadega esile kutsuma <u>ebaõpilaslikku käitumist.</u> (U 3.9) Igasugune <u>ebasümpaatia avaldamine</u> on kiusamine. (U 3.13) Tõrjumine või <u>provotseerimine</u> võivad viia isiku mentaalse kokkukukkumiseni või enesele füüsilise kahju tekitamiseni. (U 3.14) Kiusamine on <u>hoolimatus!</u> (U 3.22)
	Hoiak kiusamisega seoses	<i>Kategooria all on mainitud, mis iseloomustavad vastajate hoiakut seoses kiusamisega.</i>	negatiivne suhtumine	Kiusamine on <u>tõsine probleem.</u> (U 3.14) Koolikiusamine <u>pole aktsepteeritud</u> tegevus. (U 8.5)
			kiusamine pole tõsine probleem	Olen arvamusel, et ei ole olemas koolivägivalda. (U 8.5) Tõsist <u>kiusamist pole</u> koolis <u>palju.</u> (U 3.10)
Kiusamisega seotute rollid ja suhted	Kiusamisega seotute rollid	<i>Kategooria all on mainitud, mis iseloomustavad kiusamises osalejate erinevaid rolle.</i>	ohver	Kiusaja ründab <u>kiusatavat.</u> (U 8.5) <u>Ohver</u> saab haiget. (U 3.4) Õpilane on <u>kannataja</u> rollis. (U 10.7)
			kiusaja	<u>Kiusaja</u> ründab kiusatavat. (U 8.5)
			kõrvalseisja	Tavaliselt on kiusajatel vähemalt <u>pöidlahoidjad.</u> (U 8.2) Klassikaaslased lähevad tihti kiusaja poole üle, on nagu <u>poolevahetajad.</u> (U 3.11)
	Õpilastevaheline kiusamine	<i>Kategooria iseloomustab seda, kellele on kiusamine suunatud.</i>	õpilasele suunatud	<u>Kaaslasele</u> ehk <u>õpilasele suunatud</u> vägivald. (U 8.5)

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus

		<i>Kategooria alla kuuluvad mainingud, kui vastaja on kirjutanud, et kiusamine on tavaliselt ühele õpilasele suunatud.</i>	õpilaste omavaheline	Toimub <u>õpilaste</u> igapäevane <u>omavaheline</u> nägelus. (U 8.6) Kiusamine on <u>õpilastelt</u> <u>õpilasele</u> suunatud enamasti. (U 10.3)
	Kiusajate ja ohvrite grupp	<i>Kategooria alla on lisatud mainingud, mis iseloomustavad uuritavate vastuseid seoses kiusamises moodustunud gruppidega.</i>	grupp kiusajaid	<u>Õpilaste grupp</u> peidab ära teise õpilase koolikoti. (8.1) Toimub <u>kambaga organiseerimine</u> . (U 3.1) Toimub <u>kambaga kokkuleppeline</u> ignoreerimine. (U 3.8)
			grupp ohvreid	<u>Ohvrid</u> võivad samuti moodustada <u>omavahelise</u> õpilaste <u>grupi</u> . (U 3.16)
Ohvri ja kiusaja tunnused	Ohvri tunnused	<i>Kategooriasse on lisatud erinevad mainingud, mis kirjeldavad ohvrit.</i>	erinevus	Mõnitamine, kasutades ära teise õpilase <u>eripära</u> . (U 3.1) Ühte õpilast tema <u>eripära</u> , <u>näiteks käitumise</u> poolest tõrjutakse. (U 3.7) Toimub erinevuste mitte-tolereerimine. (U 3.8)
			välimus	Noritakse päevast-päeva tüdruku kallal, et ta on <u>lühike ja riietub nagu poiss</u> . (U 10.4) Tüdruk <u>kannab vanamoelisi riideid</u> , noritakse, et miks normaalseid riideid ei kanna. (U 3.11)
			kergesti häiritavus	Ohver on <u>kergesti ärrituv</u> ja seda kasutavad kaasõpilased ära. (U 3.9)
			halb majanduslik seis	Kui ühte õpilast tõrjutakse, rünnatakse tema <u>majandusliku olukorra</u> , puude pärast. (U 3.7)
			puue	Kui ühte õpilast tõrjutakse, rünnatakse tema majandusliku olukorra, <u>puude</u> pärast. (U 3.7)
	Kiusaja tunnused	<i>Kategooriasse on lisatud erinevad mainingud, mis kirjeldavad kiusajat.</i>	viha, vaenulikkus	Kiusaja <u>ei talitse emotsioone</u> , <u>vihane</u> , on ärritatud ja läheb kätega kallale. (U 3.17)

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus

			probleemid seoses enesehinnanguga	Kiusamise taga on tavaliselt <u>kiusaja madal või ülikõrge enesehinnang</u> . (U 8.11)
Kiusamisele eelnenud sündmused ja tagajärjed	Kiusamisele eelnenud sündmused	<i>Kategoorias on välja toodud mainingud, mille puhul on uuritav maininud erinevaid sündmusi, mis võivad viia kiusamiseni.</i>	tüli tekkimine	<u>Mäng läheb üle tülks</u> . (U 8.8)
			kaebamine	Toimub pidevalt riidlemine, siis <u>kaebamine</u> , jne (U 3.13)
			eelnevad solvangu	Pidevate <u>solvangute loopimine</u> võib muutuda kiusamiseks. (U 8.2)
	Kiusamise negatiivsed tagajärjed	<i>Kategoorias on välja toodud mainingud, mille puhul on uuritav maininud, milliseid negatiivseid tagajärgesid võib kiusamine põhjustada.</i>	ebameeldivad või ohtlikud olukorrad	Kiusamine on tehtavale <u>ebameeldiv</u> . (U 8.9) Teise õpilase <u>asetamine ebamugavasse, alandavasse või ohtlikku olukorda</u> . (U 3.3) Kiusamise puhul toimub pahatahtlik <u>ebamugavuste tekitamine</u> kaaslastele. (U 3.8)
			kannatused, pinge, emotsionaalne kahju	Teise tõrjumine valmistab kaasõpilasele <u>vaimseid kannatusi</u> . (U 10.8) Kiusamine <u>tekitab halba stressi, tekitab pinged</u> . (U 8.9) Kui õpilane veel grupist välja visatakse, <u>tekitab see tõrjutuse ja üksinduse tunde</u> . U 3.13) Tõrjumine või provotseerimine võivad viia isiku <u>mentaalse kokkukukkumiseni</u> või <u>enesele füüsilise kahju tekitamiseni</u> . (U 3.14)
Sekkumine	Sekkumine kiusamise korral	<i>Kategooria iseloomustab kiusamisse sekkumist, kus vastaja on maininud meetmete rakendamist kiusamise puhul ning toonud välja ka sekkumise tagajärjed.</i>	tõhus meetmete rakendamine	<u>Rakendasime õpetajatega meetmeid</u> . (U 10.5)
			kiusatava positsiooni paranemine	Kiusamine lõppes ja poisi autoriteet kasvas. (U 10.5)
			leppimine	Kiusaja, kiusatav suudavad leppida. (U 10.5)

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus

Ümbrus	Ümbrus koolis	<i>Kategoorias on välja toodud mainingud, mis kirjeldavad kiusamise toimumise keskkonda. Näiteks kui uuritav on vastanud, et kiusamine toimub tavaliselt tunnis õpetaja silme all.</i>	kooliümbrus ja kool	<u>Tunni ajal</u> eespingis oleva klassikaaslase togimine jalaga. (U 10.2) <u>Riietusruumis</u> ei lasta riietuda ja loobitakse asju. (U 8.3) Peale kooli <u>trennis</u> kiusatakse edasi. (U 10.9)
			avalikkus koolis	Toimub teise naeruvääristamine <u>kogu klassi ees</u> . (U 10.1) Lüüakse poisile keset tundi rusikaga selga, <u>samal ajal kui õpetaja</u> kirjutab tahvlile. (U 10.9) <u>Avalik</u> puuduste kommenteerimine. (U 3.22)
			järevalve puudumine	Kiusamist püütakse üldjuhul teha siis, kui <u>ei ole täiskasvanut võimalik näha/kuulda</u> . (U 8.3)

Lisa 3. Õpilastevahelise kiusamise mainingud

Tabel 33. Õpilastevahelise kiusamise hinnangute kategooriate mainingute hulk.

Kategooria	Alakategooria	N	Esinemis sageduse protsent	Kood	N	Esinemis sageduse protsent
Kiusamise liigid	Füüsiline agressioon	110	12,8%	füüsiline vägivald	48	5,6%
				löömine, peksmine jt tõsised vägivalla liigid	29	3,4%
				lukkamine, tõukamine	27	3,2%
				luuramine, tagaajamine	6	0,7%
	Verbaalne agressioon	135	15,8%	verbaalne vägivald	20	2,3%
				mõnitamine, solvamine jt tõsised verbaalse vägivalla liigid	37	4,3%
				sõnavahetus, halvasti ütlemine	32	3,7%
				hüüdnimede andmine ja kasutamine	6	0,7%
				narrimine, norimine	40	4,7%
	Füüsiline ja verbaalne agressioon	41	4,8%		41	4,8%
	Kaudne agressioon	70	8,2%	kaudne	2	0,2%
				tõrjumine ja mittekaasamine	29	3,4%
				tagarääkimine	10	1,7%
				ignoreerimine	29	3,4%
	Asjade lõhkumine	56	6,5%	asjade lõhkumine	2	0,2%
				asjade loopimine	5	0,6%
				asjade rikkumine	10	1,7%
				asjade võtmine	39	4,6%
	Küber- kiusamine	38	4,4%	küberkiusamise vahendid	23	2,7%
				kaudne sotsiaalne küberkiusamine	10	1,7%
				otsene verbaalne küberkiusamine	5	0,6%
	Kokku	450	52,5%		450	52,5%

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus

Kiusamise olemus	Agressioon	23	2,7%	tahtlik haiget ja valu tekitamine	23	2,7%
	Korduvus	31	3,6%	pidev	24	2,8%
				igapäevane	5	0,6%
				ühekordne	2	0,2%
	Asümmeetria suhetes	60	7,0%	üleolek suhetes	14	1,6%
				kiusajapoolne võim	17	2%
				alandamine	14	1,6%
				halvasti tundma panemine	11	1,3%
				ohvri reaktsiooni nautimine	4	0,5%
	Negatiivne käitumine	63	7,4%	kiusamine	24	2,8%
				tegevus	4	0,5%
				mõjutamine	6	0,7%
				ahistamine	6	0,7%
				mittesoovitud käitumine	23	2,7%
	Hoiak kiusamisega seoses	10	1,2%	negatiivne suhtumine	5	0,6%
				kiusamine pole tõsine probleem	5	0,6%
	Kokku	187	21,8%		187	21,8%
Kiusamisega seotute rollid ja suhted	Kiusamisega seotute rollid	44	5,1%	ohver	23	2,7%
				kiusaja	17	2%
				kõrvalseisja	4	0,5%
	Õpilastevaheline	58	6,8%	õpilasele suunatud	30	3,5%
				õpilaste omavaheline	28	3,3%
	Kiusajate ja ohvrite grupp	23	2,7%	grupp kiusajaid	22	2,6%
				grupp ohvreid	1	0,1%
	Kokku	125	14,6%		125	14,6%

Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus

Ohvri ja kiusaja tunnused	Ohvri tunnused	20	2,3%	erinevus	10	1,2%
				välimus	7	0,8%
				kergesti häiritavus	1	0,1%
				halb majanduslik seis	1	0,1%
				puue	1	0,1%
	Kiusaja tunnused	6	0,7%	viha, vaenulikkus	4	0,5%
				probleemid seoses enesehinnanguga	2	0,2%
	Kokku	26	3,0%		26	3,0%
Kiusamisele eelnenud sündmused ja tagajärjed	Kiusamisele eelnevad sündmused	6	0,7%	tüli tekkimine	3	0,4%
				kaebamine	2	0,2%
				eelnevad solvangud	1	0,1%
	Kiusamise negatiivsed tagajärjed	27	3,2%	ebameeldivad või ohtlikud olukorrad	5	0,6%
				kannatused, pinge, emotsionaalne kahju	22	2,6%
	Kokku	33	3,9%		33	3,9%
Sekkumine	Sekkumine kiusamise korral	5	0,6%	tõhus meetmete rakendamine	2	0,2%
				kiusatava positsiooni paranemine	1	0,1%
				leppimine	2	0,2%
	Kokku	5	0,6%		5	0,6%
Ümbrus	Ümbrus koolis	31	3,6%	kooliümbrus ja kool	11	1,3%
				avalikkus koolis	19	2,2%
				järeelvalve puudumine	1	0,1%
	Kokku	31	3,6%		31	3,6%
	Kõik kokku	857	100%		857	100%

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **PILLE-RIIN PARTS**

(sünnikuupäev: **16.02.1994**)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus õpetajate hinnangul”, mille juhendajaks on Kristi Kõiv (PhD).

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 17.05.2016